Miljøsk

TIDSSKRIFT OM MILJØ OG SAMFUND

NR. 40
SEPTEMBER
2005

ER DER MCD PÅ ROSKILDEFESTIVALEN OM 10 ÅR?

Festivalsledelsen vælger leverandørerne til madboderne. Hvorfor ikke vælge økologi?

KONFERENCE OM INTELLIGENT ENERGI FOR EUROPA

Deltag i den internationale konference om Euratom, a-kraft og vedvarende energi i Europa

VÆKSTHUS FOR MAGTMISBRUG

Fritidspolitikere står overfor komplicerede forvaltningsretlige spørgsmål

PINLIG DANSK INDSATS

Tiår for Uddannelse for Bæredygtig Udvikling får kold skulder

TEMA

KOMMUNALREFORM

NOAH - FRIENDS OF THE EARTH DENMARK

text_redaktionen
foto_Dreamstime.com

MILJØET EFTER STRUKTURREFORMEN

Strukturreform er måske ikke det mest sexede ord man kan komme i tanke om – tværtimod. For mange syntes det nok at være en noget ulden ting, der er svært at få greb om. Derfor vil vi fokusere på hvad strukturreformen kommer til at betyde for miljøet i dette nummer af miljøsk.

Struktur- eller kommunalreformen, og de miljømæssige konsekvenserne er denne, er indtil videre ikke blevet belyst særligt grundigt i medierne og den offentlige debat. Det kan umiddelbart virke udemokratisk, og man kan med rette undre sig over at arbejdsdelingen på et vigtigt område som miljøområdet på nuværende tidspunkt fortsat er uafklaret. Nogen syntes at have sat et meget stort projekt i søen uden at have en plan, og man kan godt blive lidt betænkelig på det danske miljøs vegne. Når opgaverne på miljø- og naturområdet skal omlægges under overskriften »Forenkling og effektivisering«, fornemmer man hvad klokken er slået.

Man kan også vælge at se det som en chance til at få forbedret et ineffektivt system. Men som Peter Pagh skriver her i bladet, er der fare for, at man skaber et væksthus for magtmisbrug, når lokalpolitikere skal forvalte lovgivningen, i stedet for at være politikere. Derfor bør lovgivningen i højere grad forvaltes af embedsmænd, da lokalpolitikerne ikke kan forventes at være godt nok inde i komplicerede miljøsager til at kunne forvalte dem. På den måde kunne man måske undgå flere episoder som f.eks. Bilka-sagen.

Det virker principielt tiltalende, at der ikke er langt fra befolkningen til beslutningstagerne , men på miljøområdet er langt de fleste lokale myndigheder belastet af sager, hvor lokal beskæftigelse er blevet valgt på bekostning af lokale miljø- og naturhensyn. Svinefabrikkernes hærgen af det åbne land står som et klart og desværre meget udbredt eksempel. Det er en klassisk konflikt som uundgåeligt vil fortsætte med at presse natur og miljøressourcerne. Konflikten mellem hensyn til miljø og økonomi, om den er reel eller ej, får lokalpolitikerne til at gøre nogle valg, der ikke er i miljøets favør. Miljøhensyn skulle gerne være en naturlig del af beslutningsprocessen, og magten bør derfor tages fra lokalpolitikerne, hvis de ikke kan "magte" den.

Ved at flytte forvaltningen af store dele af miljølovgivningen fra amter til kommuner kan det resultere i at de mindre enheder ikke har den nødvendige ekspertise. Fordelingen af opgaver inden for stat, region og kommune viser sig også at have problemer, hvor man før havde samlet en ekspertise i amterne bliver de nu fordelt på en ny måde. I stedet for at sprede ekspertisen inden for miljøområdet burde man nok samle den for at systemet bliver mere effektivt. Spredningen af kompetencerne vil svække kommunernes muligheder for selv at foretage sig noget opsøgende på miljøområdet og arbejdet vil mange steder minimeres til konkrete arbejdsopgaver, som sendes i licitation blandt fælles kommunale eller private aktører.

Vi så jo gerne en opkvalificering af miljøindsatsen i Danmark, men kommunalreformen ser ud til at give os det modsatte.

INDHOLD

4 STRUKTURREFORM – MAGTFORDELING OG MAGTMISBRUG TEMA
Af Peter Pagh

7 MILJØAFTALER SKAL KUNNE HOLDES TEMA
Af Sven Aagaard

10 ER DONORLANDENE KLAR TIL AT GIVE MILJØBISTAND?
Af Lillah Emmik Sørensen

12 ROSKILDEFESTIVAL – MELLEM McD OG ØKOTOPIA
Af Dan Boding-Jensen og Bo Normander

15 STRUKTURREFORMEN – REGERINGENS GAVE TIL DET DANSKE FOLK! TEMA
Af Ejner Nielsen

18 DIFFERENTIERET MILJØTILSYN TEMA
Af Søren Andersen og Marianne Andersen

21 BOGANMELDELSER: DYR OG PLANTER VED VORES KYSTER
Af Benny Silvert, Maryam og Asmae 8.b

22 KONFERENCEOPLÆG: INTELLIGENT ENERGI FOR EUROPA

24 DET LANGE SEJE TRÆK
Af Sofie Pedersen

28 BÆREDYGTIG ELLER BARE DYGTIG?
Af Christina Nielsen og Lars Myrthu-Nielsen

31 KORT OM MILJØ
Af Stephan Wiener og Karen Riisgaard

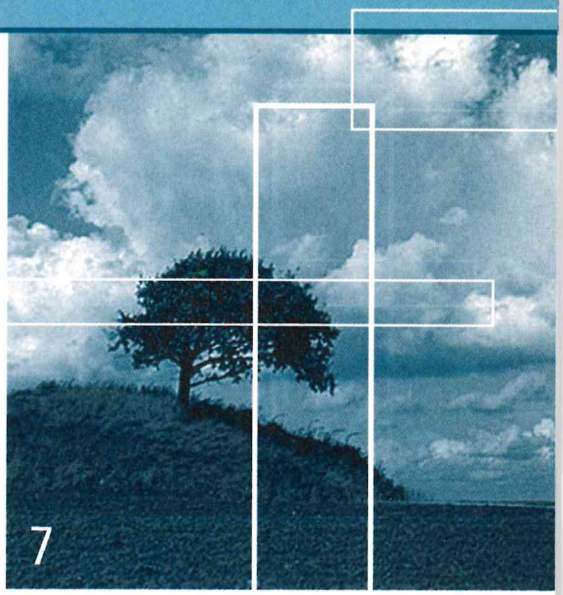

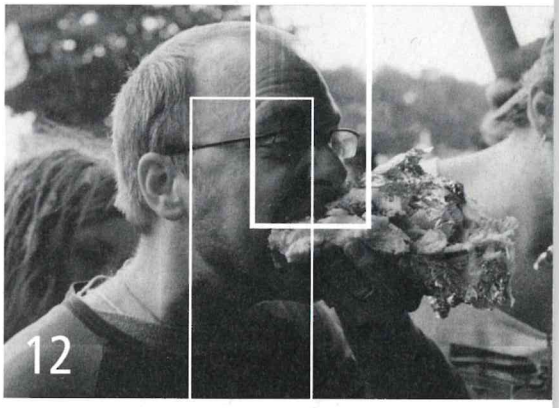

TEMA

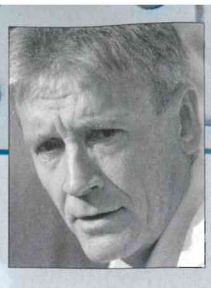

text_Peter Pagh, professor, dr. jur.

STRUKTURREFORM – MAGTFORDELING OG MAGTMISBRUG

Lokalpolitikere bør ikke beskæftige sig med de komplicerede juridiske problemer på miljøområdet. De er i forvejen hensat til at være forvaltere af national og overnational lovgivning i stedet for at være politikere. For at undgå at etablere et væksthus for magtmisbrug bør forvaltningen af lovgivningen netop overlades til forvaltningen.

I juni 2005 vedtog Folketinget de sidste større lovændringer for at få kommunalreformen på plads. Konsekvensen er forholdsvis klar: flere opgaver og mere ansvar bliver lagt ud til kommunerne, der til gengæld bliver større – men samtidig skal staten overtage enkelte opgaver, der hidtil har ligget hos amterne. Sygehus og en mindre rest fra amterne bliver tilbage til de nye regioner. Hensigten med ændringerne er at bringe den offentlige service tættere på borgeren, at forbedre velfærdsydelserne, at effektivisere forvaltningen og at styrke det lokale demokrati. Det lyder jo alt sammen udmærket, men efterlader en grundlæggende uklarhed, som er baggrunden for det følgende. Det store ubesvarede spørgsmål er, om det alene er den praktiske udførelse af opgaverne, der er lagt ud til kommunerne, eller om det også er magten over disse områder, som skal overlades til det kommunale demokrati.

Decentralicering af magten

Forskellen er betydelig. En sag er, at en række offentlige funktioner bedst udføres lokalt. Noget helt andet er, om magten også skal lægges ud. Et praktisk eksempel på, at udførelse af opgaver og kompetencen ikke nødvendigvis følges ad, er politiet. Selv om politiet ikke er omfattet af regeringens oplæg, er det udmærket til at illustrere forskellen, da politiet nødvendigvis må udføre sit arbejde lokalt. En decentralisering af politiet kan således anskues organisatorisk (f.eks. mere nærpoliti). Men spørgsmålet kan også anskues kompetencemæssigt, hvormed det bliver et spørgsmål om vi skal have kommunalt ansatte sheriffer. Foreløbig synes der ikke at være ønske om, at strafferetlig forfølgelse af f.eks. voldtægtsforbrydere og røvere skal undergives lokalpolitikkernes luner – men det er ikke svært at forestille sig, hvor en sådan decentralisering vil føre hen; det kan kun gå galt.

Ansvarsfordeling

Men på en række andre områder skal kommunerne tage over fra amtsrådene – eller som det udtrykkes i regeringens oplæg: »kommunerne skal have ansvaret for…«.

Den politiske fordel ved terminologien er, at det lyder pænt – men problemet er, at "ansvar" kan betyde meget forskelligt. Det er ud fra sammenhængen ikke muligt at se, om hensigten var at kommunerne skal have et retligt, et politisk, et bevillingsmæssigt eller et praktisk ansvar for opgaverne.

Regeringen har i hovedsagen støttet sig til Strukturkommissionens betænkning, hvilket skulle indestå for en vis uvildig vurdering. Helt så enkelt er det ikke. Som man spørger får man svar – og i dette tilfælde har Strukturkommissionen først og fremmest overvejet, hvordan man mest hensigtsmæssigt tilrettelægger opgaverne. Men politik handler jo mere om at bestemme end om at organisere. Der er derfor grund til at interessere sig lidt for, hvad Strukturkommissionen IKKE har belyst og ej heller ses at have overvejet mere indgående.

Kommunernes politiske valgfrihed

Det første spørgsmål, som savnes belyst og besvaret, er, hvor store forskelle mellem kommunerne der er ønskelige. Det må herved erindres, at kommunalpolitikere må forventes at have et ønske om at påvirke beslutningerne politisk og ikke blot at skulle forvalte andres regler og afgørelser. Men kommunalpolitikere kan kun påvirke beslutninger politisk, hvis der er mulighed for, at beslutninger i kommune A falder anderledes ud end i kommune B i ellers identiske tilfælde – og denne forskel er politisk begrundet. Overlades politisk kompetence til kommunerne, må det derfor nødvendigvis betyde, at de politiske forskelle mellem kommunerne slår retligt igennem på de overladte områder.

Ser man på, hvordan dette besvares med kommunalreformen, er der ikke sket en principiel ændring. Kommunalbestyrelserne har fortsat mulighed for politisk at vælge et højere eller la-

vere serviceniveau for borgerne (f.eks. ved at kræve højere skatter eller ved at fastlægge forskellige tilbud af fritidsaktiviteter). Kommunalpolitikerne kan fortsat med forholdsvis få begrænsninger tillige få mulighed for politisk at afgøre, hvordan den fremtidige arealanvendelse skal se ud i byområderne – om end forløbet i Bilka-sagen illustrerede, at ændringen af planloven i 1997 har skabt en vis usikkerhed, når det gælder butikscentre. I alle tilfælde sætter landskabshensyn og naturbeskyttelse fortsat snævre grænser i landområderne. Tilsvarende er der en vis lokalpolitisk valgfrihed inden for folkeskolens område. Men på mange andre politiske områder har kommunalpolitikere INGEN politisk valgfrihed, men skal alene forvalte de gældende regler.

Politiker eller forvalter

Når det f.eks. gælder tildeling af sociale ydelser, naturbeskyttelse og forureningsbekæmpelse, er der ikke overladt de nye storkommunerne et politisk valg (herved ses bort fra visse aspekter af affaldshåndtering og spildevandsopsamling). Retsstillingen er i princippet (eller skulle være) den samme i alle kommuner. En konsekvens heraf er, at der som hidtil skal ske en fuld prøvelse af de lokale beslutninger, hvis de påklages til de pågældende ankenævn. Hvilken afgørelse, der skal træffes i de enkelte sager, beror derfor ikke på et politisk skøn, men på et retligt skøn. Så de lokale politikere skal ikke vurdere, hvad de politisk ønsker, men hvorledes lovens regler skal fortolkes. Begrundelsen for denne principielle ensartethed er, at der på disse områder netop ikke har været ønske om politiske forskelle, men om retsenhed – dvs. at der gælder de samme regler alle steder i landet. På miljøområdet forekommer dette velbegrundet. Dels er miljøproblemer sjældent lokale, dels er de fleste regler fastsat af EU – og i en del tilfælde i internationale konventioner.

Som eksempel kan tages naturbeskyttelse. De fleste er formentlig klar over, at den bengalske tiger er beskyttet af flere internationale konventioner. Forsætligt drab på tigeren er forbudt, selv om fattige mennesker i Bengalien måtte have en anden opfattelse. Det samme gælder f.eks. odderen i Vestjylland og kongeørnen, som vistnok er i Lille Vildemose i Nordjylland. Heraf følger, at det ikke er op til de lokale politikere i Vestjylland eller Nordjylland at afgøre, om de er enige i den af EU fastsatte beskyttelse af odderen og kongeørnen. Så når man overlader opgaven med at meddele dispensationer og håndhæve lovgivningen om naturbeskyttelse til kommunerne, skal de lokale politikkere blot forvalte EU forpligtelser – deres politiske synspunkt må de reservere til et andet forum end kommunalbestyrelsen.

Meningen er således, at det er kommunerne, der skal stå for den faktiske gennemførelse af de EU-retlige

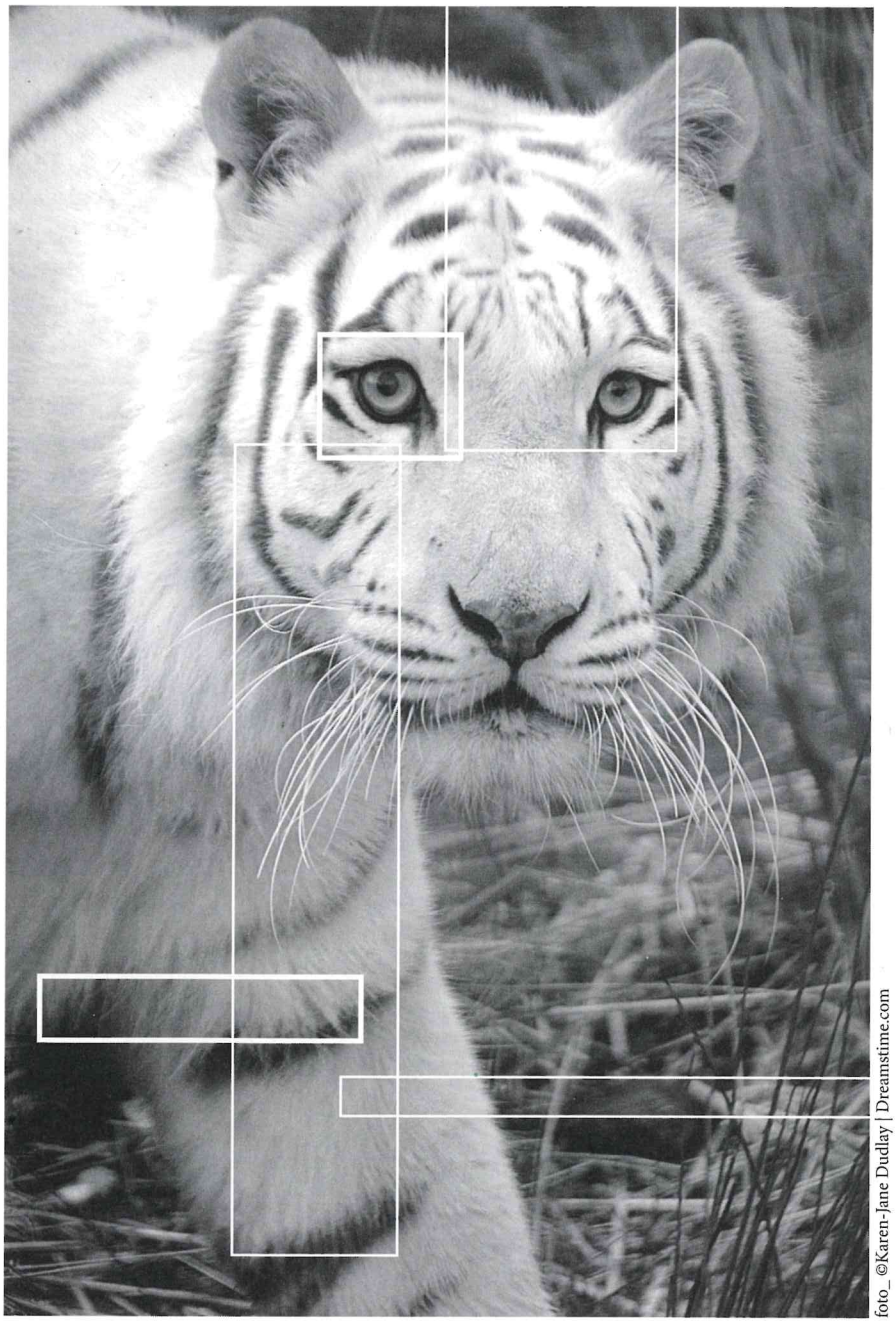

foto_ ©Karen-Jane Dudley | Dreamstime.com

forpligtelser – som de fortolkes af EF-domstolen. Eftersætningen er væsentlig, da EF-domstolen har fastslået, at alle myndigheder er forpligtet til at anvende EU-reglerne, som disse autoritativt er fortolket af EF-domstolen, og om nødvendigt se bort fra nationale regler. Gennem knap 15 års arbejde med miljøområdet er det imidlertid ikke lykkedes mig at finde kommunale miljømedarbejdere, som har afsløret større kendskab til EU-reglerne endsige til EF-domstolens praksis på naturbeskyttelsesområdet. Realiteten er imidlertid den, at når det gælder naturbeskyttelse, har EF-domstolen fastslået, at de nationale og lokale myndigheder er forpligtet til at anvende EU-reglerne direkte, når den nationale lovgivning ikke er på plads – hvilket er tilfældet for Danmark, jævnfør f.eks. Miljøklagenævnets afgørelse om et dambrug fra november sidste år, hvor nævnet opgav at anvende de danske regler og i stedet anvende EU-reglerne direkte. Men denne forståelse er ikke trængt ind hos kommunerne eller amterne, som det f.eks. fremgår af Sven Aagaards indlæg om miljøaftaler, hvor det anføres, at de lokale myndigheder ikke skal anvende EU-reglerne før de er omsat til dansk lov. Det må dog medgives, at der f.eks. i Nordjyllands Amt i de sidste måneder er set antaster til en mere korrekt anvendelse af EU-retten.

Væksthus for magtmisbrug

Ser man samlet på de mange opgaver, som nu er lagt i hænderne på kommunalbestyrelserne, savnes empiriske studier til belysning af, om der blandt kommunalbestyrelsesmedlemmerne overhovedet er et ønske om at overtage de mange nye opgaver. Lidt provokatorisk kan man spørge: hvem siger, at kommunalbestyrelserne har ønske om at overtage opgaver, som de fleste kommunalbestyrelsesmedlemmer vanskeligt kan have indsigt i? Det korte og sikre svar er naturligvis: det gør Kommunernes Landsforening (KL). Problemet ved dette organisationssynspunkt er, at det er selvindlysende. KL lever som organisation nødvendigvis af at styrke kommunernes magtbase – ikke af at svække den. Har kommunerne færre opgaver, har KL mindre at skulle have sagt.

Men sådan ser virkeligheden ikke ud i kommunalbestyrelserne. Disse består primært af fritidspolitikere, der med forholdsvis begrænsede forudsætninger skal forholde sig til ganske mange komplicerede forvaltningsretlige spørgsmål. En kommunalpolitiker fra f.eks. Dansk Folkeparti eller Enhedslisten vil nok have svært ved at forstå, hvorfor det nu skal være den pågældendes politiske opgave at sikre gennemførelse og håndhævelse af EU's naturbeskyttelse – og samme problem vil kunne melde sig for mange Venstrefolk valgt i landområderne. Opgaven forekommer i hvert fald noget fjernt fra de pågældendes politiske valggrundlag. Derfor er der ikke nødvendigvis noget sammenfald mellem KL synspunkter og kommunalbestyrelsesmedlemmernes synspunkter. Det er legitimt, at KL varetager en indre institutionsinteresse, men det er problematisk, hvis omgivelserne ikke kan se forskel.

Spørgsmålet er imidlertid, om det nogensinde har været meningen, at lokalpolitikere skulle befatte sig med de komplicerede juridiske problemer på miljøområdet. Ser man på den politiske debat, er der intet der tyder på, at svaret er bekræftende – tværtimod. Dette giver anledning til at overveje, om der ikke er behov for at fritage kommunalpolitikerne fra denne del, således at beslutning om f.eks. miljøgodkendelse af en virksomhed eller dispensation fra naturbeskyttelsesloven ikke overlades til politiske fora. En mindre radikal variant kunne være, at Folketinget helt afskar lokalpolitikernes mulighed for at blande sig i håndhævelsen – så valg af håndhævelsesmidler alene var overladt til forvaltningen med rekurs til retlige organer. Undlader man det sidste har Folketinget med de mange nye opgaver til kommunerne nærmest etableret et væksthus for magtmisbrug.

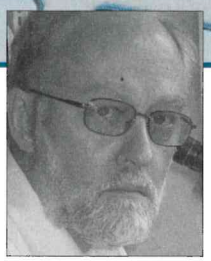

text_Sven Aagaard,
biolog i Storstrøms Amt

fotos_Ole Malling

MILJØAFTALER SKAL KUNNE HOLDES

Politikerne skal give mere end hensigtserklæringer og tomme løfter. Når miljøopgaverne bliver mere centraliseret ved den kommende kommunalreform, kan de grønne NGO'er så være med til at sikre miljøet?

Tanken om at sætte NGO´ere til at "sikre miljøet" i Danmark, må kategorisk afvises! Interesseorganisationer som NOAH søger at fremme mærkesager uden skelen til helheden. Denne fokusering er organisationernes berettigelse, men også deres svaghed. Som idealistiske indpiskere udfylder de en vigtig rolle i et demokrati. Men de konfliktfyldte, samfundsmæssige afvejninger, som også miljøområdet nødvendigvis må underkaste sig, er suverænt en opgave for staten.

Magtfordelingen efter 1. januar 2007

Med kommunalreformen fordeles miljøansvaret mellem stat, regioner og kommuner. Reformen er lanceret med løfter om at skabe større nærhed til borgerne. Større kommuner skaber større afstand til borgerne. Det er logik for perlehøns. Men mange syntes at have overset, at de fremtidige politikere i storkommunerne skal løse opgaver udenfor deres bopælskommune. Det giver mindre fokus på detaljen, og de ting der er nærmest borgeren.

Nok overgår flere af amternes nuværende miljøopgaver til kommunerne, men de væsentligste opgaver tager staten sig af. De nye regioner får kun få og fagligt ukoordinerede miljøopgaver, og det er reelt et åbent spørgsmål, hvordan deres miljøafdelinger kommer til at fungere. Embedsmænd, der kun pålægges ad hoc opgaver, vil søge andre udfordringer. Resultatet kan hurtigt blive, at regionernes miljøopgaver udliciteres, hvorved den sidste rest af et regionalt led på miljøområdet endegyldigt fjernes. Regionerne får jo også rigeligt at se til på sygehusområdet, så under alle omstændigheder vil miljøområdet blive en sekundær opgave for regionsrådene.

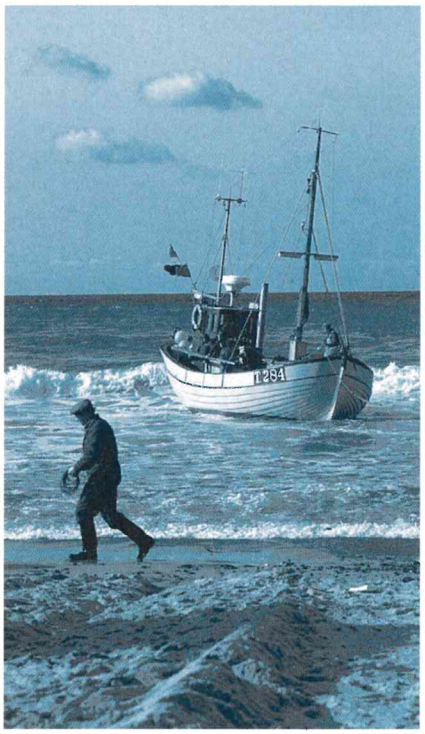

Mere magt til staten

Uanset regeringens forsikringer er kommunalreformen et centraliserings- og rationaliseringsprojekt. Færre folk i kommunerne vil arbejde med miljøopgaver, og regionerne får marginal betydning. Alene den omstændighed, at staten indfører kvalitetsstyring af kommunernes miljøarbejde, viser reformens sande hensigt. Staten skal mere på banen, fordi storkommunerne ikke vil kunne skabe regionale resultater, og regeringen af ideologiske grunde ikke vil give regionerne noget ansvar på miljøområdet.

> »Færre folk i kommunerne vil arbejde med miljøopgaver, og regionerne får marginal betydning«

Personligt havde jeg helst set, at hovedparten af amternes miljøopgaver overgik til regionerne. Men jeg vil på den anden side ikke afvise, at en statslig centralisering på længere sigt vil give større muligheder for at "flytte hegnspæle" på miljøområdet. Vandmiljøplan I, der tvang kommunerne og industrien til at bruge milliardbeløb på renseanlæg og indledte den nødvendige miljøregulering af dansk landbrug, opstod jo ikke efter pres fra

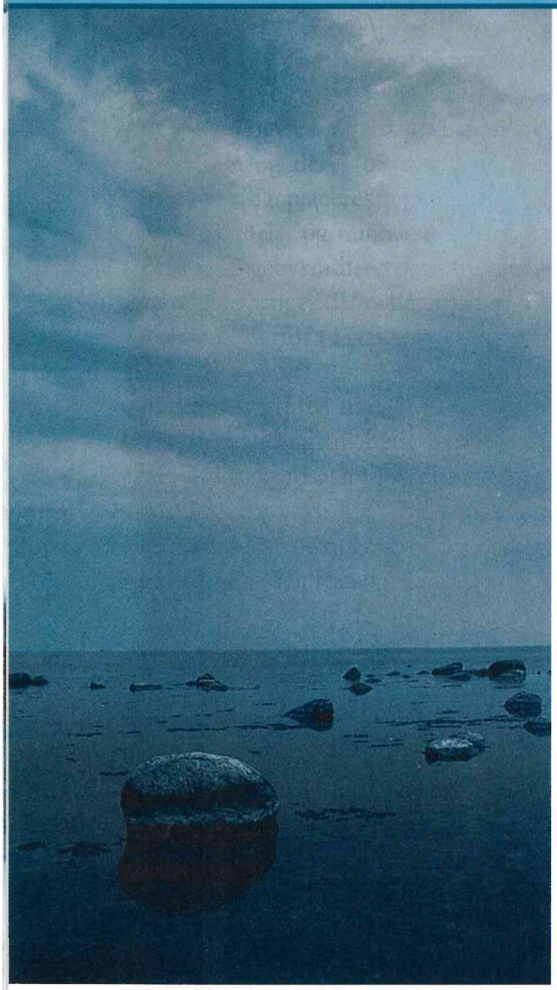

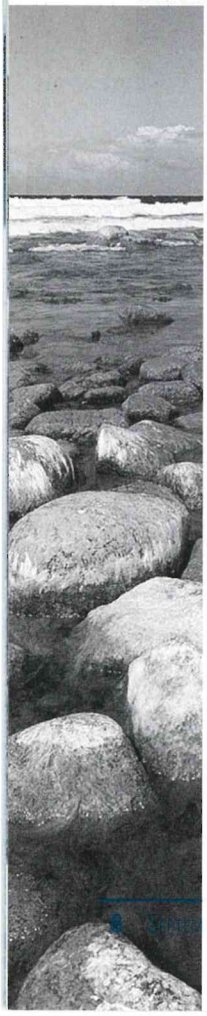

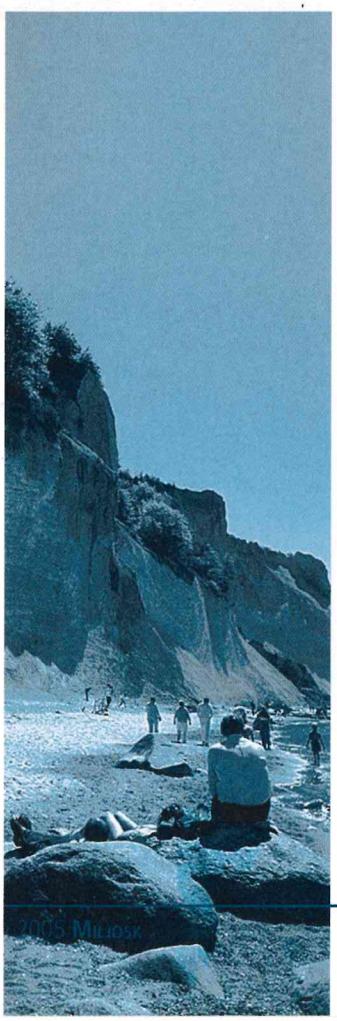

kommunerne, men skabtes som en statsbeslutning. At dygtigt NGO-arbejde havde en finger med i spillet, hører med til historien!

EU stiller skrappe krav

Nu er Danmark imidlertid medlem af EU, og selvom mange ser EU alene som et liberalistisk projekt, stiller EU faktisk skrappe krav til fællesskabets miljø, som i stigende grad trænger sig på i den politiske virkelighed herhjemme. Disse EU-krav kan hverken storkommunerne eller regionerne forholde sig til, før de er omsat til dansk lov og udmøntet i administrative retningslinier, som fastlægger de overordnede principper for beskyttelsen af det danske miljø.

Realisme og konsekvens nødvendig

En effektiv formidling af EU-kravene forudsætter, at der er en realisme og samlet konsekvens i de administrative udmeldinger fra staten. Denne forudsætning synes ikke at være opfyldt i dag, hvilket forklarer de problemer, som Danmark nu konfronteres med i forholdet til EU. Danmark har foreløbigt modtaget 3 åbningsskrivelser fra EU om manglende overholdelse af habitatdirektivet, og så sent som den 29. marts 2005 kom endnu en åbningsskrivelse for ikke at overholde vandrammedirektivets krav om at udarbejde en basisanalyse som første fase af en langsigtet planlægning af miljøkvaliteten for danske vandsystemer. Det pynter ikke i karakterbogen!

Kompromiser skal gøres legitime

Nationalt har vi hidtil opfattet Danmark som duksedrengen på miljøområdet inden for EU. Hvordan er Danmark da havnet i en så forsmædelig situation? Mit gæt er, at vi danskere – som på så mange andre problemområder – af ideologiske årsager har forsømt at udvikle miljøspørgsmålet til et ægte politikområde, hvor kompromiser er legitime, og hvor beslutninger træffes på grundlag af overordnede samfundsmæssige afvejninger. Jeg ved godt, at disse ord skurrer fælt i ørerne på NOAH-medlemmer. Men vi bliver nødt til at erkende, at 450 millioner indbyggere i EU ikke kan fastholde et moderne forbrugsmønster, uden at den omgivende natur forarmes.

Slagord giver bagslag

Dansk miljøpolitik og ikke mindst den danske miljødebat har spillet fallit ved stædigt at blive hængende i slagordene og de mange, gyldne løfter. Politikerne lover uden at blinke rent drikkevand og et uforurenet miljø. Men disse løfter er et bedrag. Ingen steder i Danmark findes der noget, der tilnærmelsesvis minder om et uforurenet miljø. Alene nedfaldet fra atmosfæren over land og vand er så massivt, at naturtilstanden er en illusion.

Men hidtil er det gået fint med de flotte hensigtserklæringer, selvom mange politikerne stiltiende må have vidst, at de ikke kunne opfyldes. Problemet for Danmark er nu, at udviklingen har bevæget sig fra det uforpligtende til det forpligtende, uden at det fuldt er gået op for politikerne. Folketingets behandling af miljømålsloven, som i december 2004 omsatte vandrammedirektivet til dansk lov, viste med al tydelighed, at ingen af politikerne havde fattet, at nu fanger bordet. At Danmark ikke fik lavet en basisanalyse til tiden, og at Skov- og Naturstyrelsen og Miljøstyrelsen på centrale områder ikke får udarbejdet præcise retningslinier for dansk miljøadministration, skyldes således reelt afmagt, fordi politikerne endnu ikke har erkendt de samfundsmæssige omkostninger ved indgåede miljøaftaler med bl.a. EU. Dette vil de to styrelser sikkert kategorisk afvise. Men at Miljøstyrelsen f.eks. efter 19 år stadig mangler at udsende en vejledning

i klapsagsbehandling, og at Skov- og Naturstyrelsen ikke har givet præcise retningslinier for administrationen af habitatdirektivet, kan jo næppe tilskrives uduelighed hos de to styrelser. Mere politisk betonede årsager må ligge til grund.

Miljømålslovens utopiske mål

Med miljømålsloven er situationen blevet ekstra problematisk, fordi Danmark dermed har forpligtet sig til at arbejde frem mod et vandmiljø, som er ubelastet eller kun svagt belastet. Et ubelastet vandmiljø tilhører tiden før stenalderens køkkenmøddinger, men selv et krav om et svagt belastet vandmiljø vil aldrig kunne overholdes. For det vil reelt kræve en affolkning af Danmark, som endda ikke vil være nok, hvis ikke også omgivelserne følger trop.

Behov for genforhandlinger

Ved at underskrive vandrammedirektivet, habitatdirektivet og andre internationale aftaler uden de fornødne konsekvensanalyser har Danmark malet sig ind i en krog, hvor det vil være en politisk kamp at få aftalt miljømål, der samfundsmæssigt er til at overholde. Det vil kræve svære genforhandlinger med EU. En trøst er det imidlertid, at de øvrige EU-lande er i samme bås. Målsætningen om et ubelastet miljø vil blive erkendt som urealistisk, og definitionen af et svagt belastet miljø vil tage afsæt i den eksisterende belastning.

Genforhandlingerne må baseres på detaljerede samfundsmæssige konsekvensanalyser af mulige indsatsscenarier, som Folketinget efterfølgende kan anvende som grundlag for en prioriteret miljøindsats. Hvem, der kan udføre og vedligeholde sådanne konsekvensanalyser, har jeg ikke noget kvalificeret bud på. En grundforudsætning er en national nytænkning på området, som jeg fornemmer, at bl.a. uddannelsessystemerne endnu ikke er parat til. Skal Danmark bevæge sig ud af skammekrogen på miljøområdet, må vi nødvendigvis give kløgtige mennesker adgang til at se fordomsfrit på, hvor der realistisk kan og skal sættes ind med yderligere miljøforbedringer.

Befolkningen er ikke idealistisk sindet

Men man må samtidigt gøre sig klart, at det er politisk umuligt at forbyde forbrug og aktiviteter, som hovedparten af landets borgere finder rimelige og nødvendige. Politikerne kan personligt have nok så idealistiske mål. I et demokratisk samfund er det i sidste ende borgerne, der bestemmer, og vi danskere i almindelighed har ikke nogen idealistisk indstilling til tilværelsen. NGO'ernes indspark kan stå som idealistiske mål, men de ændrer ikke fundamentalt ved vores personlige livsstrategier som forbrugere i et højteknologisk samfund.

Er Donorlandene klar til at give miljøbistand?

text og fotos_Lillah Emmik Sørensen, Environmental Specialist i Department of Sustainable Development hos UNDP i Ecuador.

Efter at Vesten i årtier har investeret skrigende summer på at implementere de efterhånden slidte paradigmer som »lokalt ejerskab«, »bæredygtighed« og »definering af egne behov«, bør man stoppe op og vurdere effekten af alle de gode hensigter.

Ecuador er en del af Den Ny Verden, som de spanske erobrere udnævnte Sydamerika samtidig med, at de negligerede en civilisation, som var ældre, end de havde fantasi til at forestille sig. Det er denne Verden, som donorlande, internationale NGOer og organisationer som FN og Verdensbanken har som mål at videreudvikle. Ecuador er et glimrende eksempel på et typisk udviklingsland, hvor statsbudgettet til miljøaktiviteter er minimalt og emnet underprioriteret i den offentlige agenda. Som en konsekvens heraf er Miljøministeriet dybt afhængig af Vestens finansielle involvering for at kunne realisere en brøkdel af den nationale miljøagenda. Denne afhængighed af udefrakommende ressourcer medfører selvsagt opfyldelse af en række krav og kriterier samt tilvænning til vestlig definerede værdier.

Virkeligheden bremser realisering

Fra gennem størstedelen af livet at have været aktivt medlem af græsrodsorganisationer til at sidde indenfor murene hos FN bliver det tyngende klart, at det er nemmere at underskrive kritiske indlæg til FNs Generalsekretærs rapporter, end det er at etablere globale konventioner og strategier for verdens miljø og natur. Dermed ikke sagt at kritiske mod-indlæg er uden effekt, men faldgruberne og udfordringerne for en verdensomspændende organisation som FN er mange. Hvad ofte er blevet forklaret som imperialismens dominerende hånd må revurderes og snarere anses som en rystende hånd. Den rystende hånd skyldes et utal af faktorer, som hovedsageligt kan forklares i Vestens forsøg på gennem blandt andet FN at implementere de sidste årtiers slidte paradigmer som lokalt ejerskab af projekter, bæredygtighed og ligestilling mellem syd og nord. Disse paradigmer er velmente, men står sjældent distancen i virkelighedens verden langt fra de internationale organisationers hovedkvarterer.

Tid til selvransagelse

Det er tid til, at donorlandene vender blikket mod sig selv og evaluerer, om de trods alle de gode hensigter er i stand til at give udviklingshjælp. Det er et faktum, at behovet for udviklingshjælp eksisterer. Udviklingslandene er også i stand til at definere deres egne behov og svagheder, hvilket de har været i årtier. Spørgsmålet er, om donorlandene er modne til at acceptere realiteterne i udviklingslandene. Kan vi acceptere, at et lokalsamfund, som uden problemer opfylder kriterier som lokalt ejerskab og langsigtet planlægning, prioriterer en fodboldbane som del af en social udvikling frem for bæredygtige landbrugspraksisser eller miljøvenlig behandling af affald? Ironien går oftest tabt, når disse forslag præsenteres for donorlandene. Skrigende summer er investeret på formulering af participatoriske metoder og strategier, hvorfor det er trist, hvis disse

Boks 1

Ecuador er et relativt lille land sammenlignet med sine Sydamerikanske naboer, men det repræsenterer en uvurderlig forskelligartet natur, hvor man indenfor korte afstande finder Amazon jungle, Andesbjergene og tropiske strande ved Stillehavet. I Ecuador kan man finde over 350 forskellige træarter på en hektar og over 17000 plantearter i hele landet, hvilket er langt over, hvad vi finder i alle Europas lande tilsammen. Derudover har Galapagos været i Ecuadors besiddelse siden 1832 og er i dag anset som World Heritage på grund af dets unikke dyre- og planteliv, som gør øerne til en levende tekstbog for biologer. Ecuador er et sandt biologisk mekka, som kæmper en ulige kamp for overlevelse mod afskovning, overudnyttelse af naturressourcer og olieudvinding som nogle af de største udfordringer.

metoder ikke resulterer i seriøse projektforslag, som respekterer de definerede paragdimer og prioriteringsområder.

Den Globale Miljø Facilitet

FNs miljøprojekter bliver i Ecuador finansieret af den Globale Miljø Facilitet (GEF), som blev oprettet i 1991. Siden har GEF været en uafhængig organisation, som har finansieret projekter for 4.5 milliarder US Dollars alle finansieret af donorlande i den 1. verden. Rækken af kriterier og reguleringer, som skal opfyldes ved præsentation af projektforslag til GEF, er endeløs. På baggrund af denne endeløse række af krav må der sættes tvivl ved, om det er tilfældet, at donorlandene er i stand til at overlade egen-definering af behov og udviklingsprocesser til udviklingslandene.

Samtlige projekter præsenteret for GEF skal have globale miljøeffekter. Miljøbelastende aktiviteter foretages ofte af den fattigste del af befolkningen som konsekvens af kortsigtede aktiviteter for overlevelse. Det kan ikke overraske, at det kræver ganske gode formidlingsevner at få denne del af befolkningen til at prioritere det globale miljø i deres daglige aktiviteter. Formidable formidlingsevner over i retning af hypnosekunst er ligeledes anbefalelsværdigt, når samarbejdspartneren skal informeres om, at det er GEFs egne internationale konsulenter, som kræves til formulering af projektforslag. Disse internationale konsulenter har i gennemsnit en dagløn, som ikke usædvanligt svarer til tre måneders lokal ecuadoriansk løn. Beregningen tager ikke de 25% af befolkningen i betragning, som lever for én US Dollar om dagen, hvilket i så fald ville svare til 20 måneders indtægt for disse mennesker. Vestens miljøbistand gennem GEF er et uomtvisteligt eksempel på, at man endnu ikke har opnået at overlade definering af egne behov til udviklingslandene selv. Det overlades mod, at udviklingslandene opfylder de vestligt definerede værdisæt.

Miljøbistandens gode side

Men miljøbistand er ikke sort/hvid, og de gode hensigter har sat sine spor, og tiltag i den rigtige retning ses. For at sikre at FN arbejder indenfor landets prioriteringsområder, underskrev FN og den ecuadorianske regering i 2003 et dokument, hvor regeringen har defineret landets prioriteringsområder. For en verdensomspændende organisation som FN har dette instrument vist sig ganske nyttigt for at sikre sig, at fokus for indsatsen er nationalt defineret. Den samme tendens ses indenfor miljøindsatsen, hvor GEF siden 2003 har finansieret at det ecuadorianske Miljøministerium kan evaluere de nationale kapaciteter indenfor biodiversitet, klimaforandringer og jorddegradering med det formål, at den nationale miljøautoritet selv formulerer projekter og programmer, hvor behovene er størst. Dette er et globalt projekt, som GEF har iværksat gennem FN, og det må betegnes som en af de mere reaktionære, lokalt definerede og bæredygtige miljøprojekter.

Donorpenge går tabt

Men gode hensigter er desværre ikke nok, og realiteterne er, at millioner af donorpenge går tabt i fejl-definerede projekter. En del af årsagen til dette må ses som de verdensomspændende organisationers forsøg på at implementere Vestens værdier i en kontekst, som selv efter flere års nærkontakt forsat kan skabe undren på grund af manglende forståelse. Spørgsmålet er, om donorlandene bør give miljøbistand, så længe den leveres med krav og kriterier baseret på vestlige værdisæt. Der må ligeledes sættes spørgsmålstegn ved, om udviklingslandene selv opnår at definere deres miljøprojekter, sålænge de er afhængige af vestlig finansiel involvering, - af den simple grund, at Vesten ikke er klar til at revurdere deres strategier og kriterier og basere dem på udviklingslandenes værdisæt...

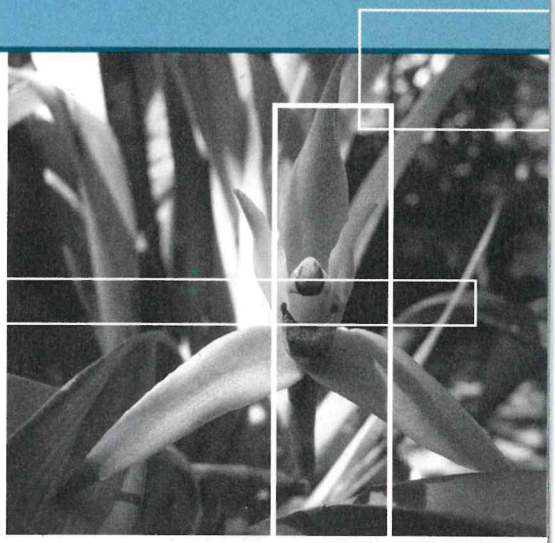

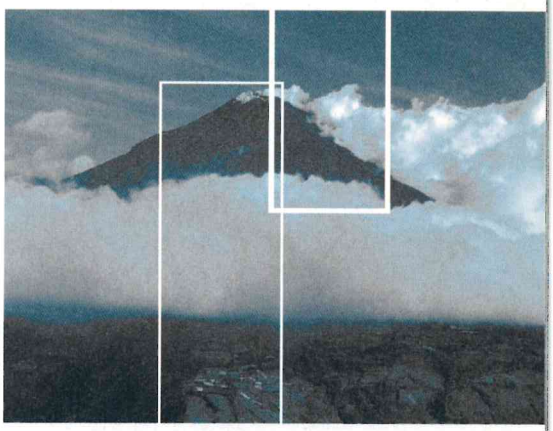

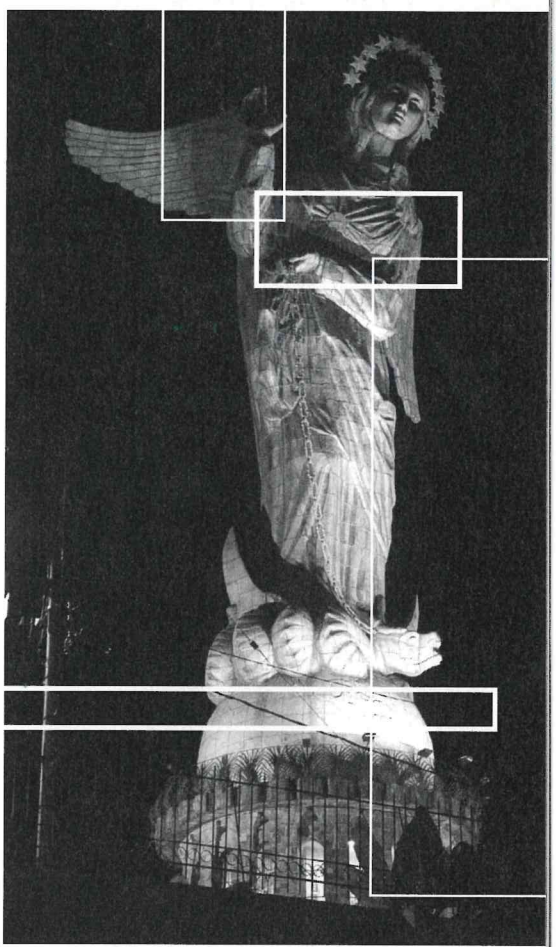

text og fotos_Dan Boding-Jensen, redaktør for NOAHs tidsskrift Miljøsk. Bo Normander, redaktør for Global Økologi.

Roskildefestival – Mellem McD og Økotopia

Roskildefestivalen er førende i Danmark, når det gælder inddragelse af miljøhensyn for musikfestivaler. Men med kun én ren økologisk restaurant halter Roskilde noget efter Øya-festivalen i Norge, hvor alle fødevarer er økologiske og tilmed til en fornuftig pris.

Roskilde har snor i maden

Ledelsen af Roskilde festivalen har stor indflydelse på den mad, som gæsterne kan købe i madboderne, idet boderne er pålagt at anvende bestemte leverandører. Det gælder frugt og grønt, kød m.m. fra BC-catering, kaffe fra Frellsen & øl og vand fra Tuborg. Systemet med faste leverandører er set fra festivalen en service til boderne for at lette arbejdet og for at sikre boderne priser, som de ikke selv ville kunne forhandle igennem.

Udover levering hjælper leverandørerne ifølge Anne Skjerning fra festivalen også boderne med rådgivning omkring opskrifter, mængder og valg af råvarer og halvfabrikata. De faste leverandører betaler samtidig et sponsorbeløb direkte til festivalen. Det er dog muligt for boderne at anvende andre, men det kræver at man søger og får dispensation. Det forudsætter samtidig at de faste leverandører ikke kan levere de ønskede produkter.

Tilbageskridt for mejeriprodukter

Boderne har i en periode indtil 2004 været pålagt at anvende økologiske mejeriprodukter (på nær ost). Men det krav er droppet igen.

Kravet om økologiske mejeriprodukter blev droppet uden, at miljøgruppen var involveret i beslutningen. Thomas Niebuhr fra miljøgruppen vidste end ikke besked, da han blev interviewet til denne artikel under årets festival. De økologiske mejerivarer har ellers været anvendt som eksempel på, at festivalen med en politisk beslutning kan styre, hvilke råvarer gæsterne kan købe. En styring som, suppleret med en passende håndhævelse, kan sikre 100 % økologiske mejerivarer til festivalfolket, hvis festivalen ønskede det.

Festivalens ansvarsperson for handelssektionen Anne Skjerning begrunder fravalget af krav om økologi med, at leverandøren ikke har været i stand til at levere de nødvendige mængder. Det bliver dog blankt afvist af Thise Mejeris salgschef Mogens Poulsen, som aldrig har fået en fornuftig begrundelse fra festivalen for, at samarbejdet blev afbrudt. Han sidder i dag tilbage med oplevelsen af at have arbejdet hårdt og lykkes med opgaven for så alligevel at være blevet droppet. Thise Mejeri havde sågar udover det normale sortiment lavet et specialprodukt kun til festivalen. Mejeriet vil gerne på banen igen og er ifølge Mogens Poulsen stadig i stand til at levere de nødvendige mængder, hvis festivalen ønsker det.

100 % økologi

Roskilde festivalens eneste økologiske restaurant, Den Gyldne Bønne, havde

Boks 1
Miljøarbejde på Roskilde

Roskilde Festival er den eneste festival i Danmark med en egentlig miljøgruppe. Miljøindsatsen på Roskilde er baseret på frivillig arbejdskraft og har indtil i år været båret af to biologistuderende. En tredje er kommet til i år. Frivilligt arbejde dækker i denne sammenhæng over mindst 150 timer pr. person fordelt på hele året med kulmination op til og under selve festivalen. Der kan næppe sættes en finger på de frivilliges arbejde. Men er målet mere miljø, er netop de organisatoriske rammer vigtige. Roskilde kunne styrke indsatsen betydeligt ved at supplere de frivillige med en eller flere fastansatte. Ud af i alt 20 fastansatte er der ingen ansat til specifikt at tage sig af miljøindsatsen.

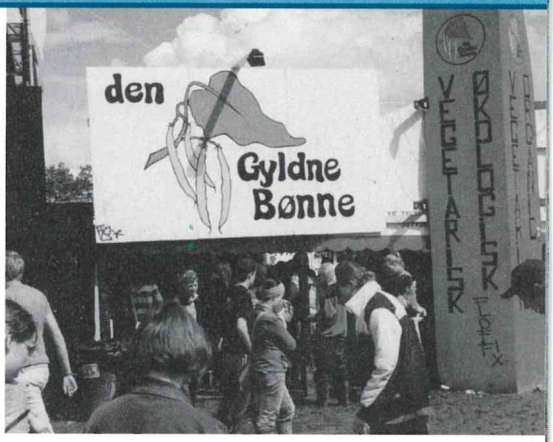

til årets festival fået de ønskede dispensationer til at anvende egne økologiske leverandører. Rasmus Bonde fra Den Gyldne Bønne mener, at det alene kræver en politisk beslutning fra festivalledelsen for, at al mad, der bliver solgt i boderne, kan blive økologisk. Leverandørerne er klar til at levere maden til de 100.000 gæster og frivillige, forudsat at der indgås aftaler i god tid. 150 tons økologiske fødevarer i licitation er ifølge Rasmus Bonde muligt.

Anne Skjerning fra Roskilde festivalen afviser, at det er muligt at skaffe så store mængder økologiske fødevarer og anser det som den primære begrundelse for, at festivalen ikke stiller krav til boderne om økologiske råvarer.

Mogens Jørgensen, direktør for Frydenholm, som er den største økologiske grossist på Sjælland, og som tidligere har leveret til festivalen, er enig med Rasmus Bonde: »Det vil i flere boder kræve ændringer af menukortet, da de økologiske producenter ikke på samme måde som de konventionelle laver produkter på dåse og f.eks. pulversuppe. Men de økologiske producenter kan forudsat, at aftalerne indgås i tide om nødvendigt lave nye produkter specielt til festivalen,« siger han.

Økologisk skolemad på Roskilde

Frydenholm leverer i øjeblikket skolemad til mere end 15 skoler. Skolerne har personale i køkkener, som laver måltiderne færdige til eleverne på basis af en blanding af halvfabrikata og råvarer. En fremgangsmåde som minder meget om forholdene i madboderne på festivalen. Måltiderne i skolemadsordningen skal udover at være økologiske også være mættende, attraktive og ernæringsrigtige sammensat. Prisen for et økologisk måltid ligger mellem 10 og 18 kroner. På festivalen skal bodernes fortjeneste og bodernes betaling til festivalen lægges oveni. Men det er ifølge Mogens Jørgensen fra Frydenholm muligt at levere økologisk mad til alle på festivalen uden, at priserne behøver at være højere end, de er i dag.

Øya festival - Økologisk spydspids i Norden

I Oslo i Norge får alle 25.000 gæster på Øya-festivalen 100 % økologiske fødevarer. Maden bliver leveret og solgt af lokale økologiske restauranter, og et måltid skal kunne købes for maks. 60,- nkr. Det virker overraskende billigt i et land, hvor en agurk koster 22 nkr. Men det kan ifølge Linnéa Svensson fra miljøgruppen hos Øya lade sig gøre ved en kombination af lidt lavere avance og stordriftsfordele med 25.000 kunder i

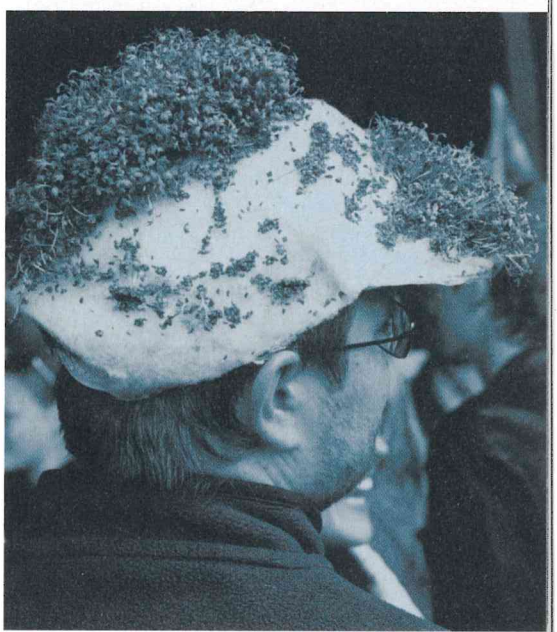

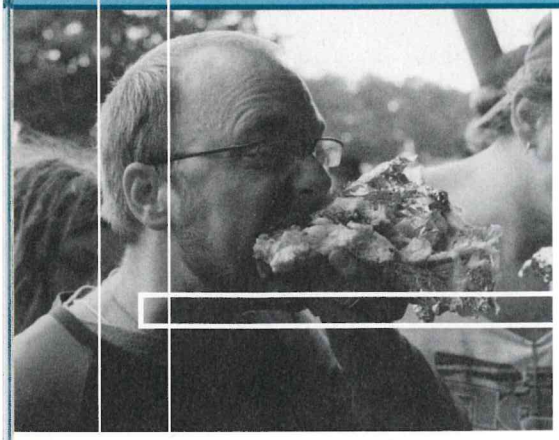

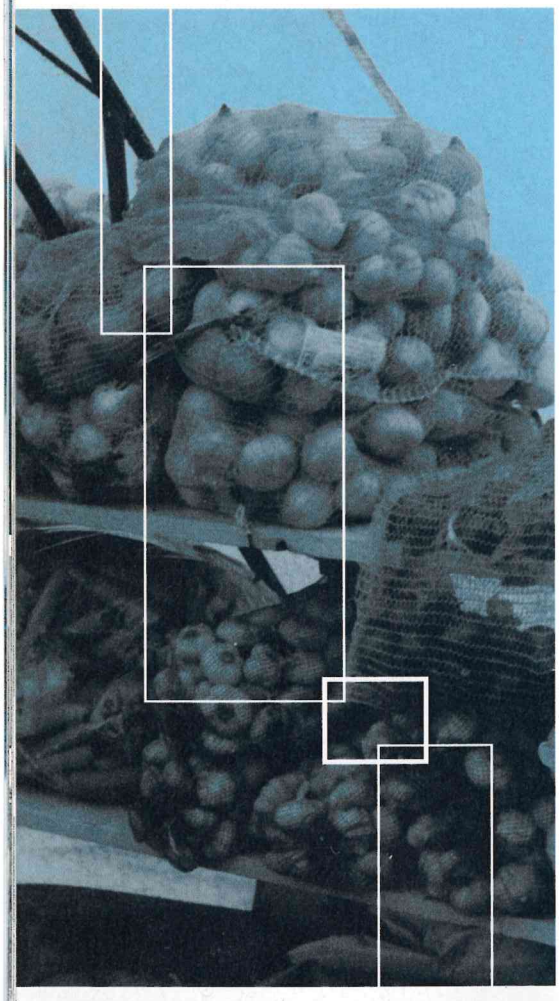

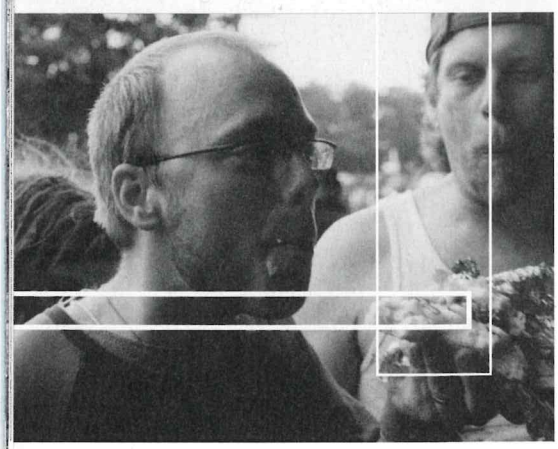

"restauranten". Miljøgruppen fra Øya er stolte over deres arbejde, men roser også Roskilde for deres miljøindsats. Økologien på Øya er startet som et projekt støttet af GRIP (The Norwegian Foundation for Sustainable Consumption and Production), som minder om den Grønne fond i Danmark, der blev nedlagt af VK-regeringen i 2001. Støtten på Øya har været til organisering og opstart – ikke egentlig prisstøtte til den efterfølgende produktion og salg af mad. (Læs mere på www.oyafestivalen.com)

Grønne idealister

Dækningsbidraget hos Den Gyldne Bønne er bevidst sat meget lavt for at give gæsterne den bedst mulige spiseoplevelse. Et måltid hos Den Gyldne Bønne koster som i mange af de andre boder mellem 35-65 kr. Men valg af dyre råvarer hos Den gyldne Bønne giver et mindre overskud.

Kvaliteten betyder meget for folkene bag, og Rasmus Bonde refererer til en af sidste sommers (2004) store fødevareskandaler, hvor salmonellainficerede kyllinger fra Danmark blev afvist i Sverige og sendt retur for i stedet at blive solgt til danske børnehaver, hospitaler og også på Roskilde festival. Det skete via den ikke-økologiske grossist, som boderne er pålagt at handle med, og er et eksempel på et område, hvor festivalen ifølge Rasmus Bonde kunne gøre mere for at sikre god kvalitet til gæsterne.

»Det giver et kick at fylde ordentligt mad på branderter. Du kan holde til sprut og stoffer, hvis du får noget ordentligt at spise. Men du går ned på ribbenstegsandwich og meget af det andet junk som sælges på pladsen.« Citat Rasmus Bonde.

Festivalens eneste 100 % økologisk restaurant har været i gang i mere end 20 år. Foreningen bag bruger overskuddet til at fremme økologi, folkesundhed og livsglæde. Overskuddet har bl.a. hjulpet et nyt økologisk bageri i gang. Bageriet »Under solen« leverer nu brødet til restaurantens eget menukort.

Den gyldne bønne vil gerne lave underholdning for gæsterne men det er ikke længere tilladt. Det synes Rasmus Bonde er trist, for ildsjælen er ligeså vigtig som økologien. Rasmus er bekymret for begge og advarer: »Der er McD på Roskilde om 10 år, hvis udviklingen fortsætter.«

Anne Skjerning fra festivalens handelssektion tror ikke på McDonalds på Roskilde, da det efter hendes overbevisning er helt afgørende for de mange frivillige, at de arbejder for at samle penge til et godt formål og ikke til en virksomhed som McDonalds.

100 % økologi - Roskilde kan hvis de vil

Roskilde skriver på deres hjemmeside, at det ikke er en miljøfestival, men en musikfestival, som forsøger at tage størst mulig hensyn til miljøet. Men på fødevareområdet viser erfaringerne fra Øya i Norge, at der ikke behøver at være konflikt mellem miljøhensyn og drift af musikfestival med mange gæster. Roskilde skal ifølge Mogens Jørgensen fra Frydenholm i gang nu, hvis Roskilde 2006 skal være 100 % økologisk.

Mere af samme skuffe:

Artiklen indgår i en serie om inddragelse af miljøhensyn på musikfestivaler.

Følgende er udkommet eller på vej:

1. Festivaler ser stort på miljøet, i Kristeligt dagblad 24. juli 2004, København
2. Grønne festivaler glemmer miljøet, i Global Økologi oktober 2004, København
3. Musikfestivaler mellem McDonalds og Økotopia, i Global Økologi august 2005, København
4. Artikel om affaldssortering, i Ren viden nr. 3. september 2005, København

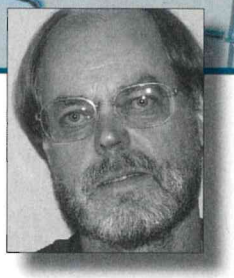

text_Ejner Nielsen, Geofysiker
i Storstrøms Amt

STRUKTURREFORMEN – REGERINGENS GAVE TIL DET DANSKE FOLK!

Når de nye regioner oprettes, bliver amternes opgaver på miljø- og naturområdet fordelt på nye organisatoriske niveauer. På drikkevandsområdet vil opgavefordelingen i praksis være ineffektiv og give økonomiske omkostninger, som vil forringe indsatsen på miljø- og naturområdet.

Strukturreformen

Indpakningen kan de fleste tilsyneladende lide – større kommuner, store regioner – men hvad med indholdet og hvem betaler?

Indholdet bestemmes af de mange lovændringer og realiseringen af dem i praksis. Hvor mange danskere har sat sig ind i dem og hvem kan vurdere konsekvenserne for løsningen af den offentlige forvaltnings opgaver?

Allerede nu begynder forberedelserne at koste tid og penge og dermed reduceres arbejdsindsatsen selvfølgelig på de opgaver, som ellers skulle løses. Disse omkostninger vil ikke fremgå i et regnskab for strukturreformens omkostninger.

Drikkevandsområdet

Som en del af strukturreformen nedlægges amterne i forbindelse med oprettelsen af de nye regioner og samtidig omlægges opgaverne på miljø- og naturområdet under overskriften »forenkling og effektivisering«.

Som jeg læser opgavefordelingen i lovforslagene på drikkevandsområdet, som jeg i en årrække har arbejdet med, ser det i stedet ud til at blive en mere kompleks og ineffektiv opgavefordeling.

Efterfølgende summariske redegørelse beskriver nogle af de ændringer der lægges op til og arbejdsmæssige konsekvenser der søges belyst. Redegørelsen bygger på lovforslagene, som i øjeblikket behandles i Folketinget.

Situationen i dag

Amternes arbejde med at sikre en god fremtidig drikkevandsforsyning finansieres overvejende ved et årligt gebyr på grundvandsindvinding, som udgør i størrelsesordenen 25 øre pr. kubikmeter drikkevand, og på landsplan anvendes hvert år godt 100 mio. kr.

Det drejer sig bl.a. om detaljeret kortlægning af grundvandsmagasinerne og deres beskyttelse mod forurening og udarbejdelse af indsatsplaner i et tæt samarbejde med vandværker, interesseorganisationer og kommuner.

Indsatsplanlægningen skal koordineres med amtets aktiviteter på jordforureningsområdet, dvs. kortlægning af forurenede lokaliteter og afværgeprojekter på forurenede grunde.

Disse indbyrdes afhængige og sammenhængende opgaver udføres af amterne i et tæt samarbejde mellem medarbejdere med mange forskellige relevante uddannelser, f.eks. geologer, geofysikere, geografer, miljøingeniører, kemiingeniører og agronomer.

Den detaljerede kortlægning af grundvandsmagasinerne og deres beskyttelse er en omfattende og kompliceret opgave, som i høj grad er eksperimenterende og udviklingspræget. Dette har medført et omfattende samarbejde mellem amterne, forskellige uddannelses- og forskningsinstitutioner og rådgivende ingeniørfirmaer. Samarbejdet er en vigtig forudsætning for, at gebyrmidlerne bliver anvendt på en koordineret og kvalitetsmæssig forsvarlig måde.

Strukturreformens opgavefordeling

Hvis lovforslagene gennemføres uændret bliver opgaver som drikkevandsforsyning, undersøgelser af grundvandsmagasiner og indsatsen for beskyttelsen af vandressourcerne opsplittet på tre organisatoriske niveauer; stat, regioner, kommuner samt på mange geografisk adskilte lokaliteter.

Statens nye opgaver

Kortlægningen af grundvandsmagasinerne og deres beskyttelse flyttes til staten og placeres formentlig i de nye landsdels- og miljøcentre. Hovedparten af gebyrindtægterne fra vandværkerne bruges til kortlægning, og de overføres derfor til staten.

Kommunernes nye opgaver

Vandindvindingstilladelser til vandværker og indsatsplanlægningen for beskyttelsen af drikkevandet flyttes til kommunerne og opgaverne udføres på grundlag af den statslige kortlægning.

Der vil for mange kommuners vedkommende gå adskillige år, inden indsatsplanlægningen kan gennemføres, idet kommunerne tidsmæssigt må tilpasse sig den statslige kortlægning. Der vil være mange kommuner, som i en årrække ikke kan opkræve gebyrmidler til aflønning af medarbejdere, da det gebyr vandværkerne betaler, kun dækker udgifterne til udført arbejde.

Regionernes opgaver

Kortlægning af forurenede lokaliteter, prioritering og gennemførelse af oprydnings- og afværgeprojekter til grundvandsbeskyttelse flyttes til de nye regioner. Det vil derfor være meget vigtigt, at der foregår en tæt koordinering mellem regionernes aktiviteter, de forskellige statslige centres kortlægning og de mange kommuners indsatsplanlægning. Hvordan det i praksis kan foregå og hvor tidkrævende det bliver, vil vise sig.

Kortlægning af råstofforekomster (f.eks. sand, grus, ler, kalk og kridt) samt planlægning af råstofindvinding placeres også i de nye regioner. Begrundelsen var, at opgaven kræver særlig ekspertise på det geologiske område – i vidt omfang den samme, som skal bruges på jordforureningsområdet, påstås det i aftalegrundlaget mellem regeringen og Dansk Folkeparti.

Dette er langt fra korrekt. Med et bedre kendskab til arbejdet med disse opgaver ville man være klar over, at kortlægningen på jordforureningsområdet er en geokemisk kortlægning af forureningsspredning af miljøfremmede stoffer, som ikke har noget fælles med råstofkortlægningen.

Den geologiske kortlægning i geografisk store områder, der har relevans for råstofplanlægningen, finder i praksis sted i forbindelse med kortlægningen af grundvandsbeskyttelsen. Denne kortlægning flyttes som nævnt til staten, mens resultaterne skal bruges i regionerne.

Faglig vurdering

Fra et fagligt synspunkt er denne opsplitning af opgaverne helt klart et tilbageskridt for det tætte samarbejde, og hvor det faglige ansvar hidtil har været placeret i en enkelt organisatorisk enhed, bliver opgaver og ansvar fordelt på tre organisationer.

Det fagligt vidtspændende arbejdsmiljø i amternes miljøforvaltninger har hidtil så godt som muligt arbejdet for afbalancerede helhedsløsninger på de ofte konfliktfyldte og komplekse miljøproblemer, hvor jordforurening, drikkevandsbeskyttelse, grundvandsindvinding, råstofindvinding, påvirkning af vandløb og naturområder hænger uløseligt sammen.

Den personlige og daglige kontakt mellem kollegaer, der arbejder med disse forskellige, men tæt sammenhængende problemstillinger, er meget væsentlig for at skabe kvalitetsmæssigt

tegning_Tony Hoffmann

foto_Jacob Sørensen

foto_Mikkel S. Hansen

gode løsninger på miljøproblemerne.

Strukturreformens fordeling af opgaverne vil virkelig vanskeliggøre dette effektive og tætte daglige samarbejde, herunder anvendelsen af fælles lokale hurtige databaser, GIS-systemer og komplekse hydrologiske modelsystemer, som kun ganske få personer har det nødvendige detaljerede kendskab til.

Det er nærliggende her at drage en parallel til sygehusområdet. Den organisationsændring, strukturreformen lægger op til på miljøområdet, ville svare til, at man inden for sygehusområdet f.eks. i forhold til operationer, placerede kirurgerne i kommunerne, røntgenpersonalet i staten og narkosepersonalet i regionerne og så i øvrigt forventede, at samarbejdet om operationerne blev udført effektivt, enkelt og kvalitetsmæssigt helt på toppen.

Det er heldigt for sygehusområdet, at regeringen og Dansk Folkeparti ikke har valgt en fordeling af opgaver og specialister, på samme måde som inden for miljøområdet.

Optimal organisering

Den fagligt optimale organisering på miljøområdet vil naturligvis være at placere alle tæt sammenhængende opgaver i samme organisatoriske enhed, så der sikres mulighed for at træffe bæredygtige helhedsløsninger i et tæt og konstruktivt samarbejde mellem mange forskellige faggrupper.

Her kunne man måske se på Bornholms Regionskommune, hvor alle de amtslige og kommunale miljø- og naturopgaver blev samlet i én organisatorisk enhed, helt anderledes og i klar modsætning til strukturreformens opdeling på tre organisatoriske enheder.

Strukturreformen vil også flytte sammenhængende miljøopgaver i Bornholms Regionskommune til staten og Region Hovedstaden med hovedsæde i Hillerød, med mindre der laves særordninger for Bornholm.

Som fagligt engageret kan man kun få det indtryk, at lovforslagenes politisk bestemte fordeling af opgaverne først og fremmest har til formål at nedprioritere miljøområdet ved at skabe en ineffektiv og kompliceret arbejdssituation for dem, der fremover skal arbejde med disse opgaver.

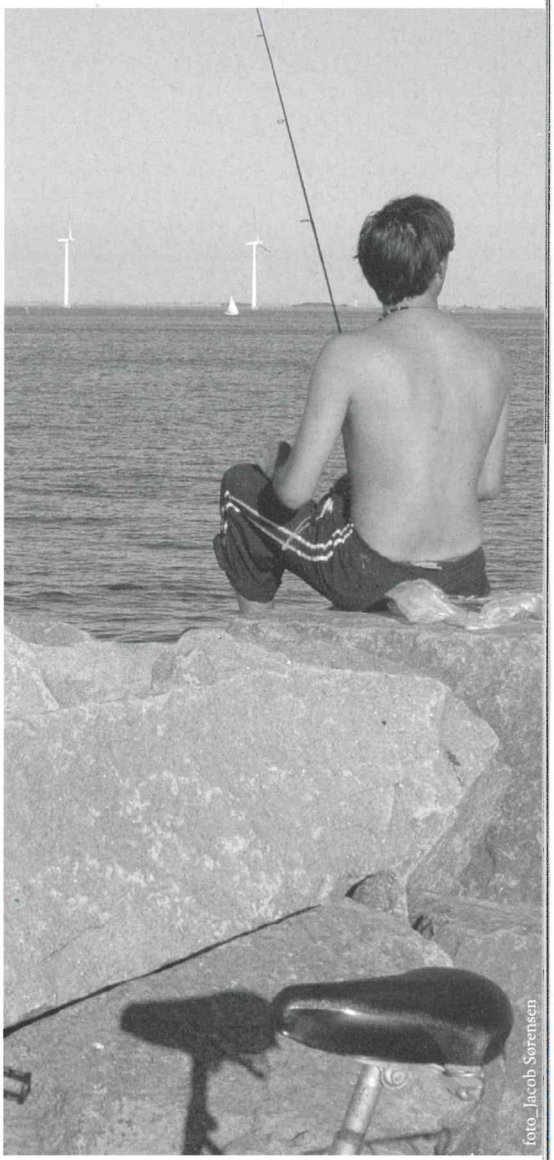
foto_Jacob Sørensen

text_Søren Andersen og
Marianne Andersen, Rovesta

DIFFERENTIERET MILJØTILSYN

Hvordan vil det gå Miljøstyrelsens columbusæg »det differentierede miljøtilsyn« på kommunalreformens oprørte hav?

Virksomhederne skulle ansvarliggøres

Det at gennemføre miljøtilsyn er opstået som en konsekvens af industriens påvirkninger af miljøet. Det er historisk betonet, og det er et billede på, at myndighederne først reagerer, når der er behov for det, og ofte først når skaden er sket.

Miljøtilsynet, som vi kender det, har således det formål at give myndighederne sikkerhed for, at regler og love overholdes samt at beskrive et billede af virksomhedernes miljøpræstationer for offentligheden.

Med det differentierede miljøtilsyn er der taget initiativ til at ansvarliggøre virksomhederne, så det kontrollerende tilsyn differentieres og reduceres i takt med virksomhedernes egen miljøindsats. Dette er motiveret af en forventning om, at virksomhederne er interesseret i at tage det nødvendige ansvar, hvilket igen skaber en forventning om, at virksomhederne er indstillet på at prioritere de nødvendige økonomiske og tidsmæssige ressourcer, der skal til for at løfte opgaverne.

Det er myndigheden, som træffer beslutning om at indplacere virksomhederne i de nye kategorier, som gør det muligt at differentiere, og mange kommuner har indledt en dialog med virksomhederne om dette.

Tilsynet er delvist brugerfinansieret ud fra en betragtning om, at den del af tilsynet, der omhandler vejledning og rådgivning til virksomheden, skal betales af kommunen, og den del, der er omfattet af myndighedsbehandling, betales af virksomheden.

Fra recipient til virksomhed

Miljøtilsynet har tidligere været recipientorienteret, da betragtningerne om virksomhedens miljøforhold bliver målt og vurderet i forhold til, hvor meget forurening en bestemt recipient kan tåle at blive belastet med. Ved at stille forventning til virksomheden om selv at tage initiativ er der flyttet noget af fokus over på virksomheden samt over på dialogen mellem virksomhed og myndighed om miljøindsatsen.

Der er således med det nye tilsyn lagt op til en dialog om en indsats, der rækker langt videre, end hvad der tidligere har været muligt at gennemføre med miljøtilsynet. For de virksomheder, der agerer som intentionerne lægger op til, vil der kunne forventes en proaktiv miljøindsats, og for de virksomheder, der ikke flytter sig med strømmen, får myndighederne mulighed for at skærpe indsatsen.

Kategorisering af virksomheder:

Med Miljøbestyrelsens vejledning nr. 6 2004 om differentieret miljøtilsyn foretages en kategorisering af virksomheder i tre niveauer.

- Niveau 1 omtaler virksomheder, som har bragt sig på forkant i miljøarbejdet
- Niveau 2 omtaler virksomheder, som er lovlydige men ikke har gennemført en særlig indsats inden for miljøområdet.
- Niveau 3 omtaller virksomheder, som har problemer med at overholde miljølovgivningen.

Vejledningen viser princippet i kategoriseringen på følgende måde:

Systematik og information	**Høj**	3	1	1
	Middel	3	2	1
	Lav	3	2	2
		Lav	**Middel**	**Høj**
		Lovlydighed		

Kilde: Miljøstyrelsensvejledning nr. 6 2004.

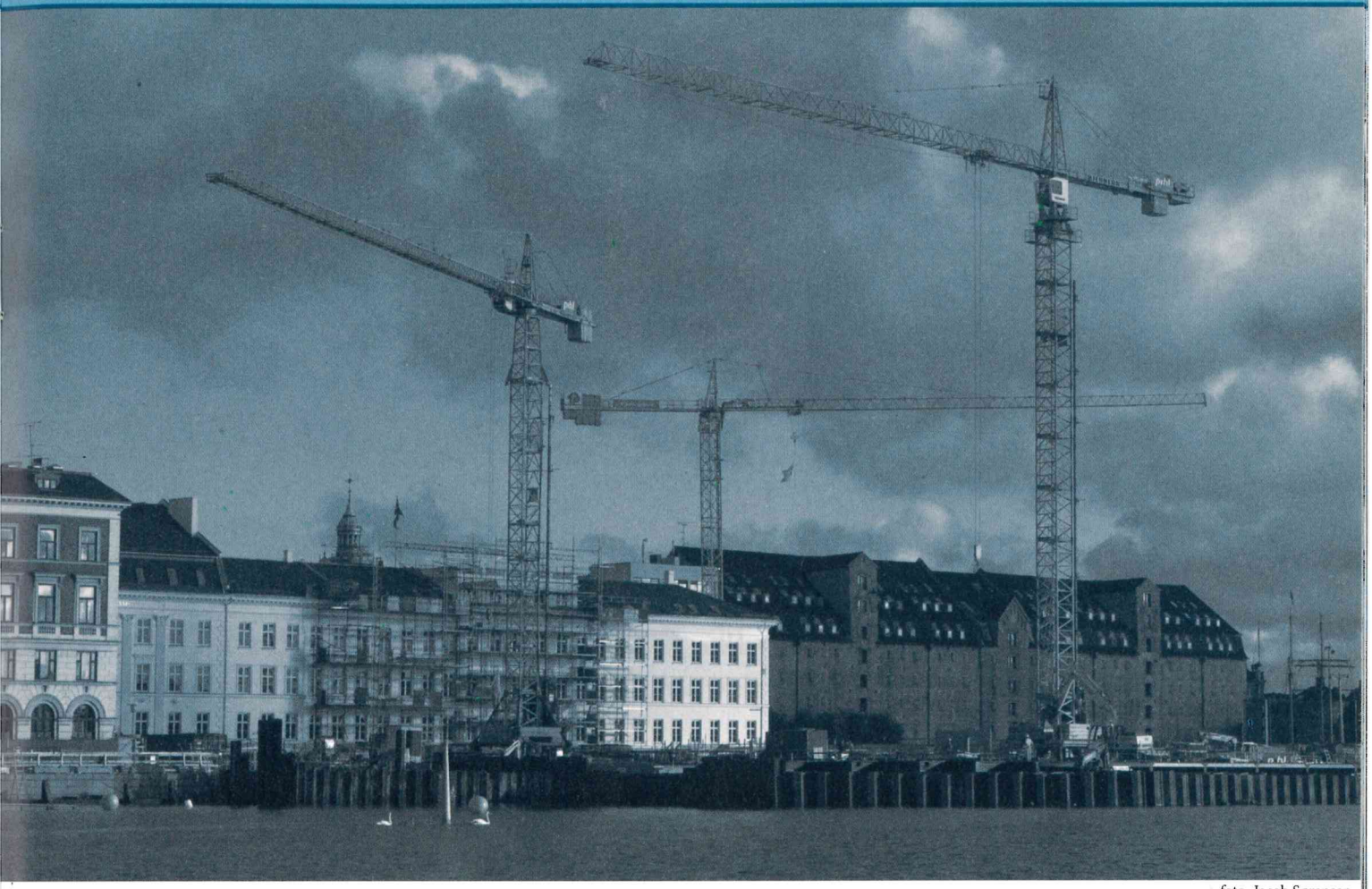

foto_Jacob Sørensen

Afgørende hvordan dialogen introduceres

Princippet om brugerbetaling bør være motiverende for den proaktive dialog mellem virksomhed og myndighed men giver i sig selv anledning til omfattende bureaukrati for myndigheden, som skal administrere systemet. Afgørende er imidlertid hvordan det nye tilsyn introduceres til virksomhederne. Informationen, om hvordan tilsynet bliver ændret, samt hvad der forventes af virksomhe- derne ift. indplacering i de nye kategorier, vil være afgørende for forståelsen og ideen bag at ændre tilsynet og hermed også for den efterfølgende dialog.

En række kommuner og miljøcentre har taget initiativ til at informere virksomhederne om det nye tilsyn, herunder at de i fremtiden vil blive inddelt i kategorier som niveau 1, 2 eller 3 virksomhed. Det er myndigheden, der træffer beslutning, om det niveau virksomhederne placeres i, men virksomhederne har selv en indflydelse på, om denne placering skal være permanent gennem en dialog med myndigheden om deres egen miljøindsats.

Virksomhederne vil reagere forskelligt

En række virksomheder er repræsenteret gennem en brancheforening, som allerede har taget initiativer om branchens miljøforhold. For disse virksomheder er der således allerede taget et godt initiativ i retning mod information om branchens miljøforhold, som for den enkelte virksomhed giver et udgangspunkt for en dialog med myndighederne om at blive indplaceret som niveau 1 virksomhed.

Det er dog langt fra alle virksomheder, der har dette udgangspunkt, og der er nogen usikkerhed om, hvordan man sikrer, at dialogen optages seriøst og konstruktivt i alle virksomhedskredse.

Ideen, om at få den generelle miljøviden bredt ud til virksomhederne for herigennem at danne grundlag for en dialog om miljøforhold, kan således muligvis støde på barrierer, inden dialogen får en chance for at komme i gang.

Der kræves en kulturændring

Mange vil mene, at det praktiske miljøtilsyn i mange år har været gennemført, som princippet i det differentierede miljøtilsyn lægger op til. Det, man dog må fastslå, er, at tilsynet hidtil har været retrospektivt og baseret på betragtninger om recipientvurderinger, hvor man nu søger, at anvende miljøtilsynet så virksomhederne kommer på forkant med miljøarbejdet samt fokuserer på helhedsløsninger frem for ad hoc løsninger.

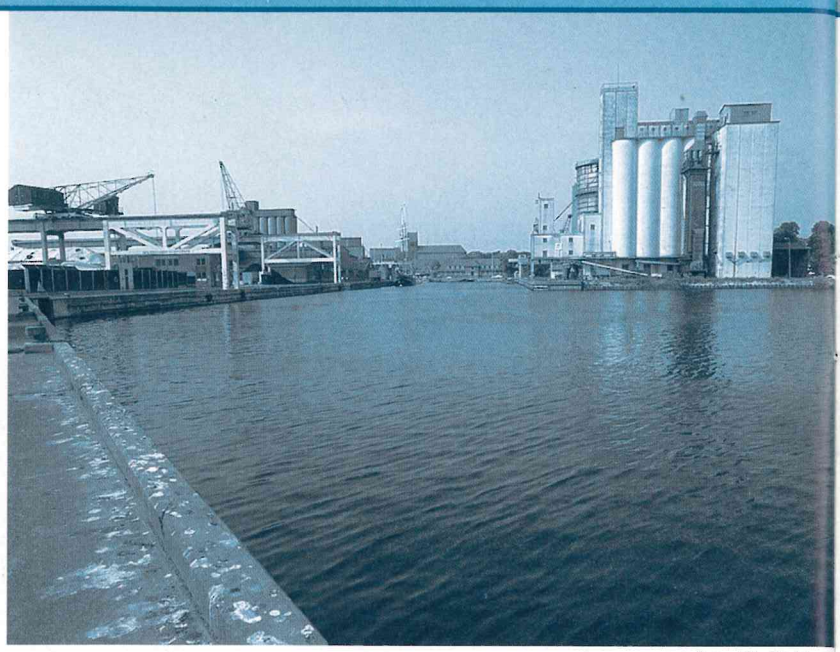

fotos_Ole Malling

Grænsen mellem myndighedsrollen og konsulentarbejde er således ændret, hvor det tidligere har været utænkeligt, at miljøtilsynet indgik med konkrete forslag og anbefalinger, er der nu en forventning om, at dette sker.

Dette kræver en kulturændring for alle involverede parter. For kommunerne vil det, at skulle sondre mellem kontrol og vejledning i mange tilfælde føles som en sammenblanding af to modsatrettede opgaver. Som kontrollant er man vant til at forholde sig til regler og beskrevne procedurer, der enten er overholdt eller overtrådt med et efterfølgende reaktionsmønster, der afspejler samme konsekvens. Som vejleder skal man rådgive virksomheden, hvilket ofte betyder, at man skal antage virksomhedens synspunkt og forståelse for at kunne bidrage til den korrekte opgaveløsning. På denne måde bliver den kommunale sagsbehandler således inddraget i selve problemløsningen og dermed også ansvarlig for sin vejledning og rådgivning. For at imødese dette kan det blive nødvendigt at organisere det kommunale miljøarbejde i lighed med den måde, som miljørådgivning organiseres i et privat rådgivningsfirma. Det, at skulle træde ind i virksomhedens verden, vil være en barriere for mange kommuner, og der vil være behov for træning af medarbejdere, så de kan håndtere denne situation. For virksomhederne vil det ligeledes kræve en ændret holdning. Da mange virksomheder hidtil har oplevet kommunen som kontrollanten, der kan sanktionere, vil det kræve en tilvænning nu at skulle have en direkte dialog om problemstillinger og problemløsninger.

> »Det, at skulle træde ind i virksomhedens verden, vil være en barriere for mange kommuner, og der vil være behov for træning af medarbejdere...«

Netværk og de faglige miljøer kan sikres

Det ny miljøtilsyn sondrer ikke mellem de administrative niveauer, der eksisterer i dag men tager udelukkende udgangspunkt i at forbedre kvaliteten af tilsynsarbejdet primært gennem involvering af virksomhederne.

En samling af tilsynsarbejdet hos et myndighedsniveau vil forventeligt give et bedre grundlag for udvikling af det faglige miljø, der er en forudsætning for, at myndigheden kan give en seriøs og kvalificeret vejledning til virksomhederne.

Amterne har en lang tradition for at etablere netværksydelser, og i forhold til industrimiljø eksisterer der en række grønne netværk, der har til formål at motivere til samarbejde mellem virksomhederne og myndighederne.

Miljøtilsynet med udgangspunkt fra et miljøcenter vil have de bedste forudsætninger for at etablere det faglige miljø, der er nødvendigt for at gennemføre intentionerne med det ny miljøtilsyn. Amternes netværksarbejde bør fortsat prioriteres og kan med fordel overføres til miljøcentrene for herigennem at skabe det bedste grundlag for udviklingen og implementeringen af den dialog, der er nødvendig mellem myndighed og virksomhed.

Med den korrekte organisering og fortsatte prioritering af ressourcer vil kommunalreformen være et løft for gennemførelsen af det differentierede miljøtilsyn gennem en forstærket prioritering af tilsynsindsatsen.

DYR OG PLANTER VED VORES KYSTER

Af Dennis Lisbjerg, Forlaget Bios

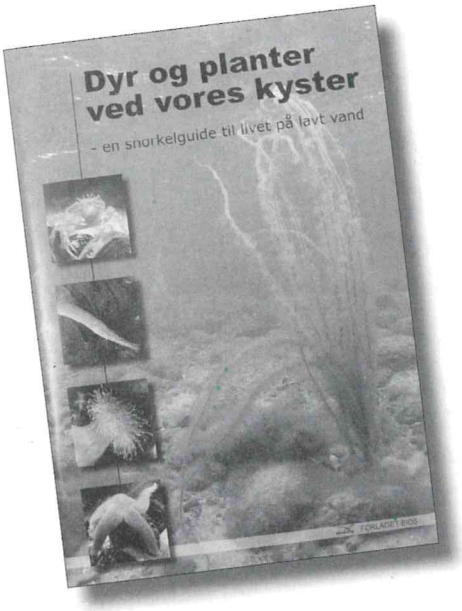

Anmeldelse 1

Et lille letlæst hæfte på 30 sider til godt kr. 77.

Man føler, at forfatteren selv har haft snorklen tæt på den vidunderlige verden under vandet, der beskrives så levende.

Rigtigt mange dyr og planter vises med gode fotos, og ikke mindst gives der en god forklaring på, hvordan man snorkler sikkert.

Som kystaktiv savner jeg dog et billede af f.eks. det rædsomme uhyre fjæsingen. Den skal man simpelt hen se et billede af, så man siden hen har en mulighed for at undgå et smertefuldt stævnemøde.

Af andre små sjove iagttagelser, man kan gøre på en strand er f.eks. det

- at sandmuslinger kan lave springvand, hvis man forstyrrer dem, mens de ligger for åben strand
- eller en omtale af den nu om stunder meget almindelige knivmusling;
- eller at krabber "graver" sig ned for at sidde i skjul
- eller at sukkertang (tørret) er spiselig som slik
- eller at de havsvampe, man ser, lever i kolonier

som kan gøre guiden rigtig levende; det kunne godt være nævnt i hæftet.

Bruger man guidens anvisning på at skelne imellem de forskellige fladfisk, kan man godt nok også komme på glatis, hvis én fisk skal bestemmes på dettes karakteristika alene. Alle de forskellige fladfisk har nemlig ikke læst for godt på lektien; det betyder, at imellem 5-10 % af alle fladfiskene er kejtet vendt. Så ingen regel uden undtagelse.

Iblandt de mange, meget fine og detaljerede fotos kunne jeg også bruge et mål for størrelserne af de forskellige organismer. Som ukyndig, men umiddelbart interesseret kunne det være rart at vide, at f.eks. hjertemuslingen og sandmuslingen (s. 8 & 9) er ret så forskellige i størrelsen – det fremgår nemlig ikke af billederne.

Den miljøopdelte disposition er fin, blot kunne en senere omtaler af organismer godt have en henvisning til en tidligere. Er jeg for pedantisk?

Summa summarum: Dette hæfte er en god introduktion til det våde firmament. Tag det, læs, øv dig og søg videre, når du først har fået våde tæer.

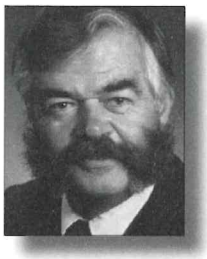

Anmelder:
Benny Silvert

Anmeldelse 2 – ★★★★★

Bogen handler om dyr og planter ved de danske kyster. Der står alt hvad en snorkler(der snorkler ved de danske kyster) har brug for.

Den informerer dig kort og godt om alle de dyr og planter, du finder på de forskellige havbunde, fx: sandbund, stenbund, og mudderbund.

Du kan læse om sandbunden, hvor man kan se sandorme, hjertemuslinger og hesterejer. I stenbunden kan du fx læse om fladfisk, ulk og stregtang.

Vi synes at bogen er fantastisk god, fordi den fortæller kort og godt om enhver dyr og plante, man kan finde i de danske havbunde. Den er meget god. Vi anbefaler den til alle, især til dem der interesserer sig for snorkling.

Vi giver den 5 stjerner ud af fem!

Anmeldere: Maryam og Asmae 8.b

illustration_Dawn Hudson | Dreamstime.com

Intelligent Energi for Europa

Fredag d. 23. september 2005 afholder danske, svenske og internationale miljøorganisationer en international konference om Euratom, a-kraft og vedvarende energi i EU og Skandinavien. Konferencen finder sted i Landstingssalen på Christiansborg.

Konferencen har to hovedmål: At bidrage til at fremme initiativet til en fælleseuropæisk regeringskonference om en revision af Euratom Traktaten, og at skaffe nok informationer til veje for den danske regering til at kunne udforme en mere aktiv politik i forhold til Euratom og Euratom-traktaten.

Konferencens titel er
»Intelligent Energi for Europa«

Euratomtraktaten og fremtidens energivalg:
Betingelser for lige konkurrencevilkår i energisektoren.

Indbyderne til konferencen er NOAH – Friends of the Earth Denmark, Det Økologiske Råd, Organisationen for Vedvarende Energi, Selskabet for Grøn Teknologi, Folkkampanjen mot Kärnkraft-Kärnvapen og Friends of the Earth Europe.

Baggrunden for konferencen er følgende:
A-kraften tegner sig for en tredjedel af elektricitetsproduktionen i EU og det er velkendt, at mange mener, at bl.a. hypotesen om dens neutralitet i forhold til drivhuseffekten kan være med til at give den en renæssance. Imidlertid har næsten halvdelen af medlemslandene i EU valgt ikke at udvikle a-kraftprogrammer og nogle af EU-medlemslandene er for tiden i gang med at afvikle disse programmer.

Der kan argumenteres for, at hvis der eksisterer et modsætningsforhold mellem de a-kraftproducerende og ikke-a-kraftproducerende lande, er der først og fremmest tale om et modsætningsforhold mellem konkurrerende industrier, nemlig mellem den vedvarende energi og a-kraften. Hvis denne antagelse er korrekt, betyder det, at der findes en direkte korrelation mellem andelen af vedvarende energi i et lands el-produktion og den satsning, landet gør på vedvarende energi, og den inte resse, det har i, at skabes lige konkurrencevilkår

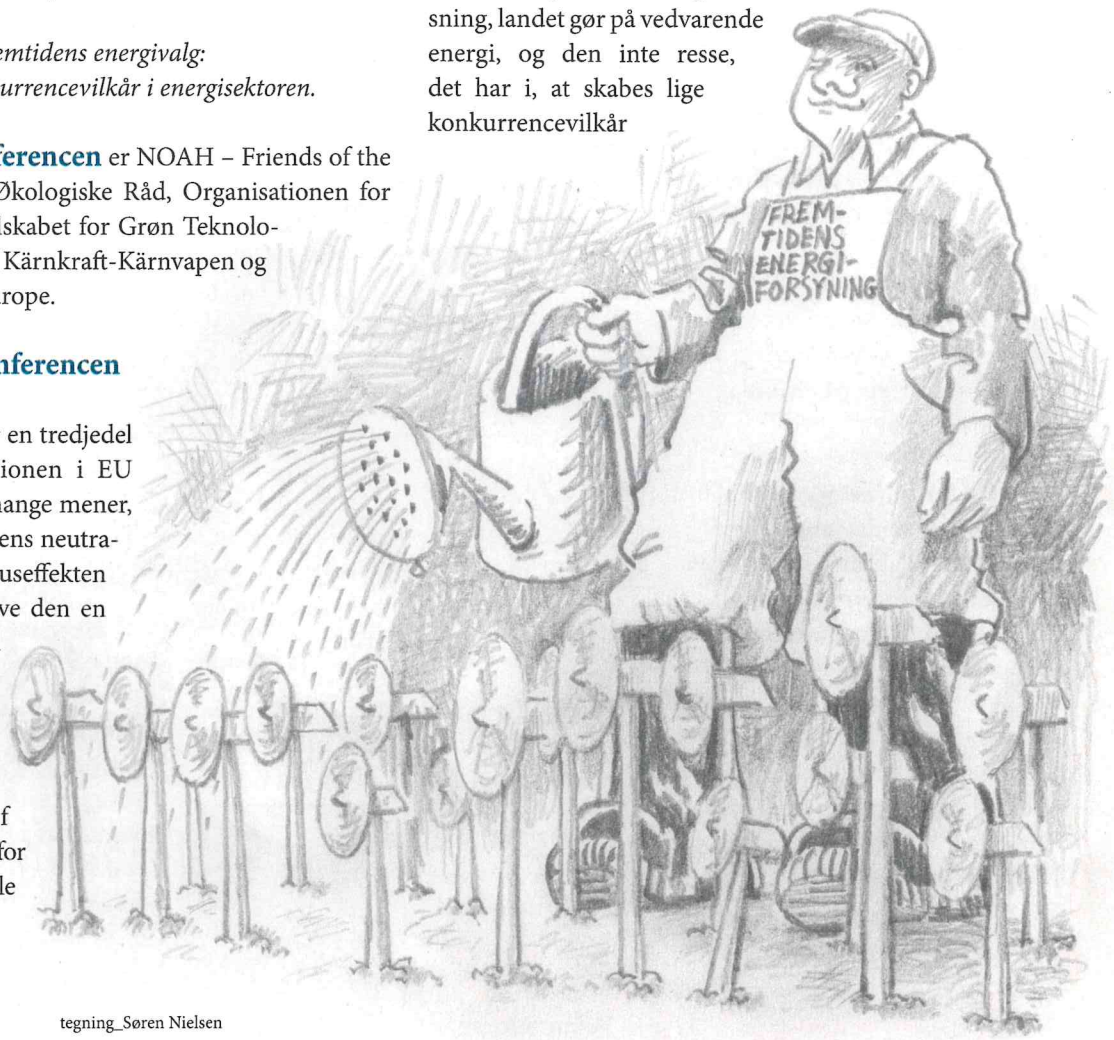

tegning_Søren Nielsen

for den vedvarende energi i forhold til a-kraften på de europæiske elektricitetsmarkeder.

Dette betyder bl.a., at det er nødvendigt at se nærmere på Euratom Traktatens rolle i den europæiske energipolitik. De spørgsmål, der i denne forbindelse trænger sig på, er følgende: Kan man sige, at Euratom Traktaten forvrænger konkurrencen på det europæiske elektricitetsmarked? Og hvilke problemstillinger er de ikke-a-kraftproducerende lande i EU nødt til at forholde sig til indenfor den europæiske a-kraftpolitik?

For at få disse temaer belyst er inviteret nogle af de førende og kendteste eksperter i Europa til at holde oplæg og debattere, herunder

- **Nina Commeau-Yannoussis**, Leder af Afdelingen for Energipolitik og Forsyningssikkerhed, Europa-Kommissionens Generaldirektorat for Energi og Transport
- **Peter Brazel**, det irske Miljø-ministerium
- **Andreas Molin**, det østrigske Miljø-ministerium Mycle Schneider, uafhængig Energi- og Miljøkonsulent
- **Yves Marignac**, Direktør, WISE-Paris
- **Bent Soerensen**, Professor i Fysik, Roskilde Universitetscenter
- **Tarjei Haaland**, Klima- og Energikoordinator, Greenpeace Danmark
- **Christian Kjær**, Policy Director, European Wind Energy Association
- **Antony Froggatt**, uafhængig Energi- og Miljøkonsulent
- **Dr. Dörte Fouquet**, Advokat, European Renewables Energies Association
- **Vittorio Prodi**, Medlem af den Liberale Gruppe i EU-parlamentet (inviteret)
- **Mark Johnston**, Kampagneleder for a-kraft- og klimaspørgsmål i Friends of the Earth Europe.
- **Rebecca Harms**, Medlem af den Grønne Gruppe i EU-parlamentet

Konferenceafgiften er 150 kr. Afgiften dækker forfriskninger, frokost, kaffe og konferencerapport. Tilmelding skal ske **senest d. 17. september**.

For at deltage i konferencen, kontakt venligst NOAH – Friends of the Earth Denmark (www.noah.dk), Nørrebrogade 39, 1. tv, 2200 København N, Denmark, tlf. 35 36 12 12, fax 35 36 12 17, E-mail: noah@noah.dk

Konferencen vil blive gennemført på engelsk. Programmet er foreløbigt. Der tages forbehold for ændringer.

For yderligere oplysninger om konferencen, løbende opdateringer, betalingsbetingelser, etc., se venligst konferencehjemmesiden www.energyintelligenceforeurope.dk

Konferencen gennemføres med økonomisk støtte fra Europanævnet og 1. maj Fonden.

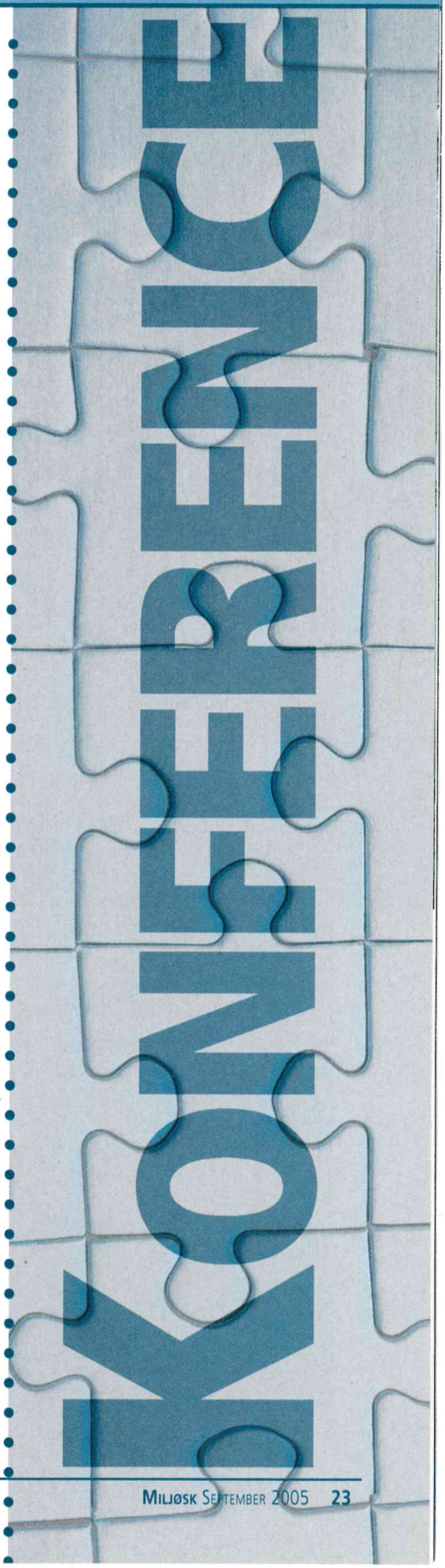

text og foto_Sofie Pedersen. Artiklen er skrevet på baggrund af besøg og interviews udført sammen med Katrine Gram-Hansen og Line Bech i forbindelse med indsamling af materiale i Polen i 2004 til deres speciale på Teksam, RUC.

DET LANGE SEJE TRÆK

De store og meget forurenende virksomheder i Polen vil blive omfattet af EUs IPPC-direktiv fra 2010. Der eksisterer imidlertid mere end 2,3 millioner små og mellemstore virksomheder, som beskæftiger mere end halvdelen af den polske arbejdsstyrke. Det er de færreste af disse virksomheder, der arbejder på at forebygge egne miljøproblemer. Den polske miljøorganisation, Polish Environmental Partnership Foundation, støtter kapacitetsopbygning af miljø- og samarbejdskompetencer i små og mellemstore virksomheder i det sydlige Polen.

Det sydlige Polen er berygtet for omfattende forureningsproblemer særligt på grund af tilstedeværelsen af meget tung industri fra socialismens tid. Miljøets tilstand er i bedring, men det skyldes primært lukninger og nedjusteringer af de store statsejede stålværker, kulminer m.m. Miljøorganisationens arbejde med renere produktion på polske virksomheder er i den forbindelse små dråber i et stort hav men samtidig interessante bidrag til, at de polske virksomheder får øjnene op for mulighederne i renere produktion og udvikler deres kompetence til at håndtere egne miljøproblemer. Det er altså ikke kun spredte fægtninger, som eksempelvis implementering af miljøstandarder uden forankring på de enkelte virksomheder, men et fokus på en mere varig adfærdsændring gennem kapacitetsopbygning på de enkelte virksomheder.

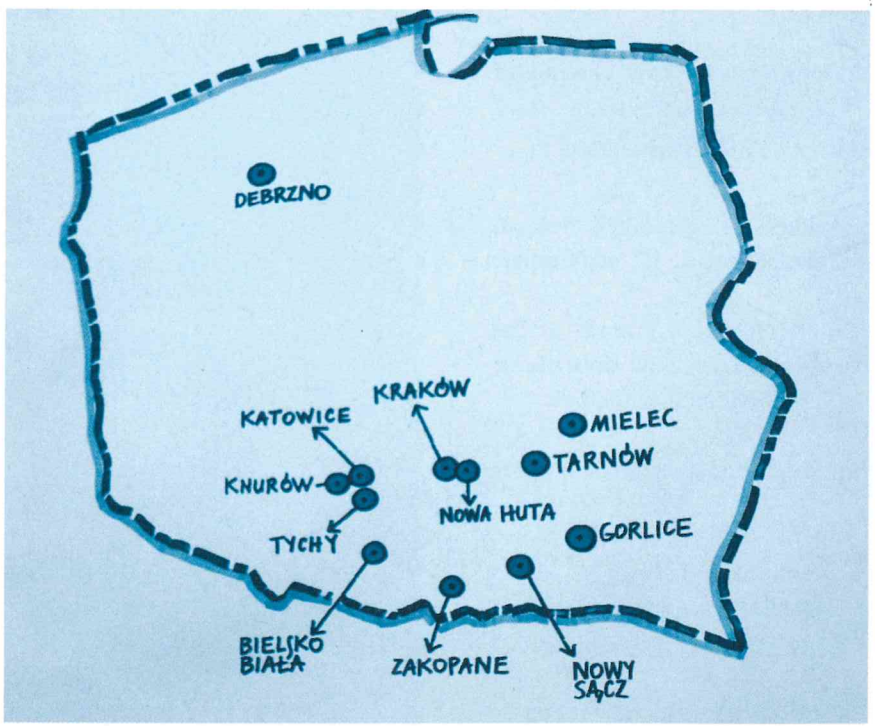

Kort over PEPF's 15 virksomhedsklubber i det sydlige Polen.

Vi tog i sommeren 2004 turen til det sydlige Polen for at studere Polish Environmental Partnership Foundations (PEPF) program for virksomheder – Czysty Biznes – Renere Virksomheder. Programmets formål er at opbygge virksomhedernes kapacitet til at håndtere egne miljøproblemer samt indgå i samarbejde med andre virksomheder, myndigheder og borgergrupper.

PEPF blev grundlagt i 1997 som en uafhængig, not-for-profit stiftelse med hovedkontor i Krakow. Stiftelsens formål er at skabe bæredygtig udvikling på lokalt niveau i Polen ved at opbygge partnerskaber, formidle »best practice« eksempler, yde teknisk assistance og finansiere mindre projekter. Direktøren i PEPF, Rafal Serafin, fortæller, at stiftelsen – foruden Czysty Biznes – blandt andet er involveret i projekter om borgerdeltagelse i bæredygtig udvikling og naturbevarelse og uddannelse af lokale myndigheder i at opbygge partnerskaber med borgere, NGOere og virksomheder.

Den lille erhvervspark nær Katowice, har som et led i de indledende samarbejdsøvelser lavet et skilt med en oversigt over virksomhedernes placering på området.

Czysty Biznes

Formålet med programmet for renere virksomheder er at fremme miljøforbedringer hos små og mellemstore virksomheder. På længere sigt håber PEPF, at virksomhedernes deltagelse i programmet fører til, at flere indfører miljø- og kvalitetsledelsessystemer. Programmets administrator Dagmara Pilis fortæller, at programmet fokuserer på initiativer, som integrerer omkostningsbesparelser og miljøforbedringer, da det er nemmere at engagere virksomheder i miljøarbejdet, hvis de samtidig kan spare penge. De fleste af virksomhederne har under 50 ansatte og meget begrænsede ressourcer.

Deltagerne i programmet bliver tilknyttet en af de 15 virksomhedsklubber i det sydlige Polen. Hver klub har en lokal koordinator, der er ansat af PEPF, som arrangerer møder og seminarer baseret på medlemmernes ønsker og behov samt formidler kontakt mellem PEPF og virksomhederne. I dag er der 230 små og mellemstore Czysty Biznes, og i de otte år, programmet har eksisteret, har mere end 400 virksomheder deltaget. I betragtning af PEPFs størrelse er det imponerende, at der har været så mange virksomheder med i programmet. Det er dog langt fra 400 til de mere end 2,3 millioner små og mellemstore virksomheder, der eksisterer i Polen i dag.

Mindre affald

PEPF tilbyder blandt andet medlemsvirksomheder at deltage i et program, hvor der sættes ind overfor spild. Her gennemgår den lokale koordinator – i samarbejde med nogle af virksomhedens medarbejdere – virksomhedens ressourceforbrug. Denne simple gennemgang tydeliggør på hvilke områder, virksomheden kan reducere materiale- og energiforbrug. Herefter kan virksomheden søge assistance hos koordinatoren og medarbejderne på kontoret Krakow, men Dagmara Pilis understreger, at det er vigtigt, at den enkelte virksomhed selv opbygger kompetence blandt medarbejderne til løbende

at foretage miljøforbedringer.

På grund af virksomhedernes begrænsede økonomiske ressourcer laves der primært forbedringer, som kun kræver små investeringer eller investeringer i renere teknologi, der på meget kort sigt giver ressourcebesparelser svarende til investeringen. Disse projekter fører ikke til en grøn revolution i morgen, men projekterne foregår på virksomhedernes egne præmisser, og i et tempo så virksomhedsledere og medarbejdere kan bearbejde holdninger og ændre praksis. Det er et langt sejt træk. Men som Dagmara Pilis påpeger, hvad er alternativet til en holdningsændring og kapacitetsopbygning baseret på deltagelse fra neden.

En del af oprøret i Polen i 80'erne var rettet mod det socialistiske systems top-down styring af landet. Det var et opgør med planer udarbejdet i Warszawa uden inddragelse af lokale »stakeholders« og hensyntagen til deres behov. Det administrative system i Polen er stadig meget centralistisk, selvom man gennemførte en restrukturering og decentralisering af administrationen i 1999. PEPFs aktiviteter understøtter udvikling af den enkelte virksomheds kapacitet til at forebygge egne miljøproblemer. Medlemsvirksomhederne kan derudover trække på ekspertise fra PEPFs miljøinformationscenter og få faglig rådgivning, inden de foretager større miljøinvesteringer.

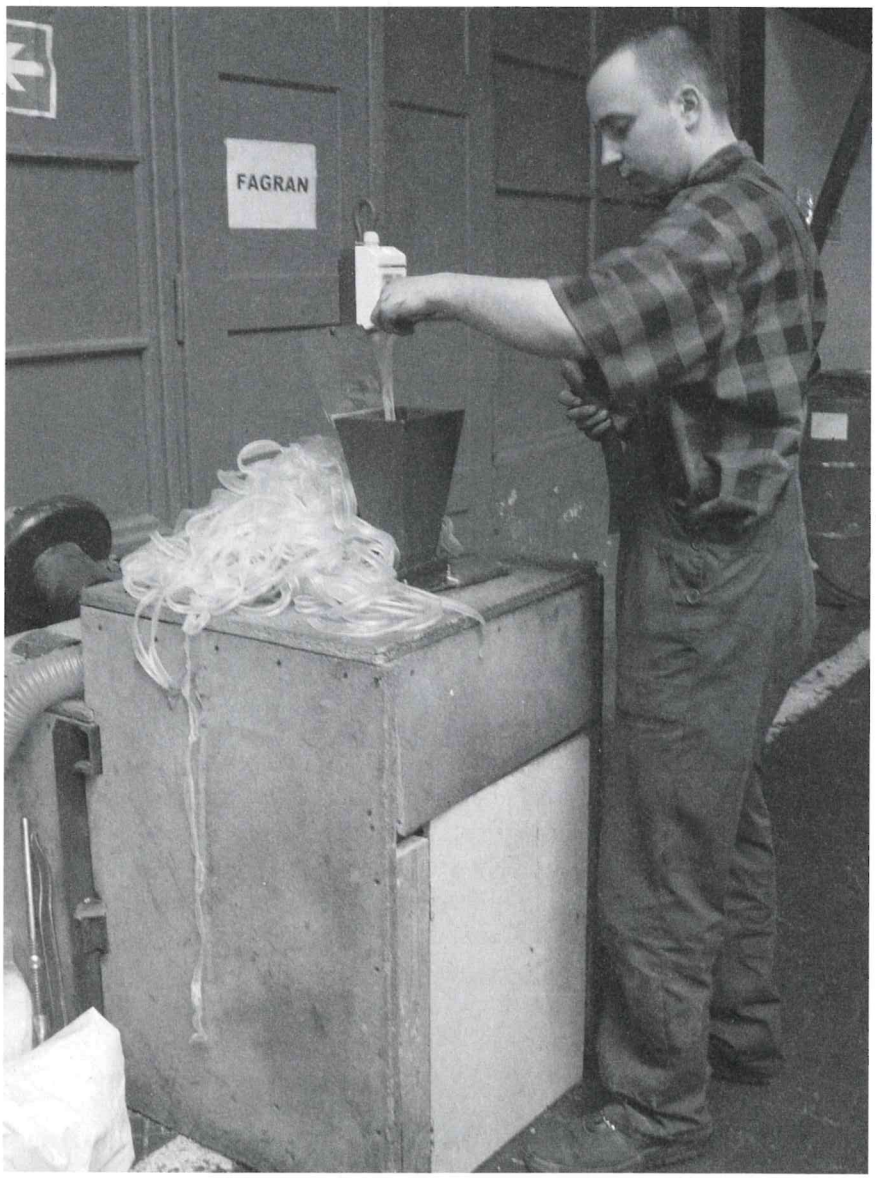

Et eksempel på renere produktion hos en lille virksomhed nær Katowice. Virksomheden har konstrueret en maskine til neddeling af kasserede produkter fra produktionen der gør det muligt at genanvende materialet til nye produkter.

Grønne Erhvervsparker

Et andet af PEPFs programmer er grønne erhvervsparker. En grøn erhvervspark er en sammenslutning af virksomheder og evt. myndigheder, der er lokaliseret indenfor et geografisk afgrænset område. Sammenslutningen kan blandt andet igangsætte fælles affaldshåndtering, kloakering etc. og derved gøre området mere attraktivt både for eksisterende virksomheder i erhvervsparken samt skaffe nye investorer og dermed øge beskæftigelsen. Erhvervsparkerne er startet af virksomheder, der deltager i Czysty Biznes-programmet men involverer også andre virksomheder.

Erhvervsstrukturen i Polen har ændret sig meget efter overgangen til markedsøkonomi. Tidligere var meget af produktionen organiseret i store konglomerater, men efter 1989 er der opstartet mange små og mellemstore virksomheder. Nogle er resultatet af opsplitningen af de gamle konglomerater, mens andre er startet af nye iværksættere. Mange af disse nye private virksomheder er meget lukkede overfor myndigheder, andre virksomheder og organisationer som PEPF, fortæller Marta Serafin, der viser os en lille erhvervspark nær Katowice. Mange virksomheder er desuden økonomisk pressede og har derfor ikke meget overskud til at deltage i samarbejder, der ikke er direkte relateret til salg og produktion. Af samme grund er programmet for grønne erhvervsparker organiseret i flere moduler, der gradvist stiller flere krav til partnerskabets samarbejde.

»...PEPF giver støtte til at iværksætte fælles affaldsplanlægning i de grønne erhvervsparker«

Skilte, affaldshåndtering og vagtselskaber

I den første del af programmet gælder det om, at de lokale initiativtagere skal motivere andre lokale virksomheder og berørte myndigheder til at deltage i projektet. Herefter dannes en styregruppe og der laves en udviklingsstrategi for erhvervsparken. Det første projekt er ofte at afgrænse erhvervsparken geografisk og afholde en navne- og logokonkurrence. Herefter afhænger projekterne af det enkelte områdes behov, men PEPF giver støtte til at iværksætte fælles affaldsplanlægning i de grønne erhvervsparker. Virksomhederne i de grønne erhvervsparker kan spare penge ved at lave fælles affaldshåndtering og anvende samme renoveringsselskab. Andre steder er samarbejdet i de grønne erhvervsparker primært blevet brugt til at forbedre de dårlige vejforhold, eller organisere vagter, da mange virksomheder har problemer med indbrud. Marta Serafin er klar over, at de sidstnævnte projekter ikke har en miljømæssig gevinst, men hun mener, at det er mindst ligeså vigtigt, at projekterne er styret af medlemmernes ønsker og behov. For PEPFs formål er ikke kun at forbedre miljøet men i lige så høj grad at gøre alle grupper i samfundet i stand til at deltage i demokratiske processer og partnerskaber. Programmet har været i gang et år, og der er på nuværende tidspunkt ti grønne erhvervsparker i det sydlige Polen med i alt 130 aktører engageret i styregrupperne.

Fremtiden

For at skabe opmærksomhed for PEPFs arbejde og promovere de virksomheder, der er en del af Czysty Biznes, arrangerer PEPF hvert år en prisuddeling. Der bliver uddelt priser indenfor seks kategorier: 1) Vand, energi og affaldshåndtering, 2) Promovering af miljøhensyn og -fordele i lokalsamfundet, 3) Overførsel af miljøteknologier og -innovationer, 4) »Brightsite« – visuelle forbedringer, 5) Grønne erhvervsparker, og 6) Miljøledelsessystemer.

PEPF håber, at Czysty Biznes-programmet kan blive ved med at tiltrække nye virksomheder fremover. I de kommende år planlægger PEPF at lave målrettede sektororienterede programmer, indtil videre har man startet et program om øko-turisme. Derudover arbejdes der blandt andet med at udvikle internetværktøjer til miljøledelse i små og mellemstore virksomheder, som kan hjælpe de virksomheder der vil igangsætte en mere systematisk miljøindsats.

De medarbejdere, vi mødte under vores besøg hos PEPF, var meget engagerede, og de brændte for deres arbejde. Det er også imponerende, at der har været 400 virksomheder igennem programmet. Samtidig lod man de enkelte virksomheder deltage i deres eget tempo, da det var virksomhederne, som skulle ændre adfærd. Det virkede indimellem frustrerende langsomt. Men jeg har set mange eksempler i Danmark og udlandet, hvor en virksomhed har haft et konsulentfirma til at sætte et miljøledelsessystem op. Alt for ofte er systemet ikke blevet en del af virksomhedens daglige gang og er med tiden bare blevet til en støvet mappe på hylden. Jeg mener, at PEPF har fat i den lange ende i arbejdet med de små og mellemstore virksomheder. Men det er et langt sejt træk!

PEPF

Polish Evironmental Partnership Foundation har ca. 20 fuldtidsbeskæftigede på kontoret i Krakow og som lokale koordinatorer rundt omkring i det sydlige Polen. PEPFs projekter er finansieret af EU-fonde (PHARE, LIFE etc.) og en række private fonde.

PEPF er udsprunget af The Environmental Partnership for Central Europe (EPCE), et program der var finansieret af den tyske Marshal Fond fra 1992-97 med hovedsæde i Wroclaw. I dag er PEPF stadig en del af EPCE-netværket, der har til formål at støtte græsrodsorganisationer på miljøområdet i Central- og Østeuropa. PEPF har søsterorganisationer i Tjekkiet, Slovakiet, Ungarn og Rumænien.

Du kan finde læse mere på organisationens hjemmeside:
http://epce.org.pl/ang_1/glowna_ramka_ang.htm

text og fotos_Christina Nielsen, kommunikationsmedarbejder og Lars Myrthu-Nielsen, sekretariatsleder i Øko-net.

BÆREDYGTIG ELLER BARE DYGTIG?

Regeringen taler om internationalisering og globalisering. Vi undrer os over dens prioritering og over den politik, der skal vække danskens indre verdensborger.

Jovist er dansken global! 63 % af os mener, at København bør søge om værtskabet for OL i 2024. Vi vil jo gerne på verdenskortet. Da en tsunami i 2004 ramte landene omkring Det Indiske Ocean, fandt vi ikke bare pungen frem for at gå på januarudsalg, men også for at støtte Asien. Vi vil jo gerne hjælpe. Og senest fulgte vi så tv-præsentationen af venskabet mellem George W. Bush og Anders Fogh Rasmussen. Vi vil jo gerne være en stor lilleput.

OL vil koste 60 mia. kr. En noget paradoksal investering, alt imens der spares på skoler og højere læreanstalter. 220.000 mennesker blev dræbt af tsunamien, men hver eneste uge året rundt dør ca. lige så mange børn af sult i Afrika. Afrika er bare ikke danskernes foretrukne ferieparadis. Og medierne har ikke travlt med at berette om sultne afrikanere, da overvægtige danskere trækker udmærkede seertal. Det er først, når katastrofen involverer danskere eller motiverer et underholdningsshow, at medierne lukker katastroferne ind i vores stuer. Og det er først da, at vi tyer til indsamlinger og godgørenhed.

Skæv prioritering

Venskaber kan ikke gøres op i penge. Til gengæld er det gjort op, at verden i 2004 brugte over 1.000 mia. dollars på militær – USA brugte halvdelen. I februar 2005 trådte Kyoto-aftalen i kraft. 141 lande har underskrevet den – bare ikke USA, hvor 1/5 af drivhusgasserne kommer fra. Ikke desto mindre hævder Bush gang på gang, at USA og Europa deler værdier såsom fred og frihed. At bruge 500 mia. dollars årligt på militær indikerer ikke just de store fredsidealer. Og den frihed, der tillader, at man vælger verdens klima fra til fordel for et beskæftigelsestal anno 2005, er ikke just lig den frihed, man giver kommende generationer ved at vælge verdens klima til.

Den danske regering siger ikke »nej, det har vi desværre ikke råd til«, når præsidenten og frue banker på til kagemand og børnehavebesøg. Anderledes forholder det sig, når verdenssamfundet banker på med et internationalt tiår for Uddannelse for Bæredygtig Udvikling i perioden 2005-2014.

Resolutionen om at etablere et tiår blev vedtaget på FN's generalforsamling i december 2002. Men allerede i 1992 konstaterede man i slutdokumentet for FN's konference for Miljø og Udvikling, at uddannelse er afgørende for at fremme en bæredygtig udvikling. Fordi holdninger og handlinger udspringer af værdier og viden – og det henter vi netop gennem uddannelse.

Livslangt læringsforløb

Tiåret skal øge den globale bevidsthed om bæredygtighedens tre grundpiller; økonomi, sociale forhold og miljø. Idéen er, at hele uddannelsessektoren, fra børnehave til universitet, og såvel private som offentlige virksomheder relateres til bæredygtighed. UNESCO har som international koordinator lavet oplægget til tiåret, mens de enkelte landes regeringer selv skal skabe aktiviteter og samarbejdsrelationer på

Boks 1

Læs mere om Balanceakten på www.balanceakten.dk og direkte om FN-tiåret på www.ubu10.dk

nationalt niveau. Desværre har den danske regering ikke just hilst tiåret velkomment med samme entusiasme, som den hilste på præsident Bush. Desværre er der heller ikke råd til at fejre tiåret med samme elegance, som der var råd til at fejre præsidentens fødselsdag.

Danmark har i de senere år tilsluttet sig flere internationale aftaler om uddannelse og bæredygtighed. Fx »Hållbar utveckling – En ny kurs för Norden« og »UNECE (United Nations Economic Commission for Europe) Strategy for Education for Sustainable Development«. Aftalerne skal i store træk gøre Uddannelse for Bæredygtig Udvikling til et livslangt læringsforløb, som er integreret på alle uddannelsesniveauer. Integrationen forudsætter bl.a., at værdigrundlag, læreplaner og lærekompetencer tilpasses bæredygtighedsprincipperne. Derudover skal ngo'ernes rolle anerkendes og støttes, da bæredygtig udvikling også skal fremmes gennem uformel uddannelse. UNECE-strategien slår fast, at der er behov for en koordinationsmekanisme på statsniveau, at regeringen aktivt skal være med til at fremme implementeringen af strategien, og at der skal sikres tilstrækkelige finansielle midler hertil.

Manglende handling

Med disse internationale strategier og Danmarks egen strategi fra 2002 in mente ligner FN-tiåret en enestående mulighed for at omsætte ord til handling. Den politiske markering af tiåret er imidlertid svær at få øje på. Til gengæld er den nem at genfortælle: Et tværministerielt udvalg med parter fra Undervisnings-, Miljø- og Udenrigsministeriet er på nærmest frivillig basis blevet etableret. Og de afsatte midler har indtil videre blot rakt til et kort brainstormmøde med udvalgte ngo'er, hvor det blev oplyst, at et hæfte til landets folkeskoler og gymnasier (to eksemplarer til hver skole!) samt en webportal pt. er under udarbejdelse.

Ikke just en indsats, der modsvarer opfodringerne fra UNESCO og UNECE. De videregående uddannelser har ifølge UNECE et stort ansvar for vores viden om bæredygtighed, så hvor er Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling? UNESCO pointerer, at tiåret også bør involvere såvel offentlige som private virksomheder, så hvor er Ministeriet for Økonomi og Erhverv? Der er ifølge det tværministerielle udvalg ikke midler til at udforme en national strategi for tiåret, så hvordan skal bæredygtighed blive integreret i læreplaner? Ngo'erne skal ikke forvente økonomisk støtte, så hvordan skal de udleve rollen som bindeled mellem befolkning og regering? De skal ikke engang forvente, at der bliver råd til flere møder med det politiske udvalg, så hvordan skal de bidrage med den viden og de erfaringer, som udvalget har anmodet om at få del i?

Økologiske fodspor

Det er en sølle markering sammenlignet med markeringen af Bush's fødselsdag. Godt nok sikrede den os en plads på verdenskortet. En plads på første parket, hvor prisen som bekendt er dyr; en masse fjender og en masse penge. Gevinsten er dog også synlig; vi er garanteret eksport af danske styrker til Irak, og statsministeren har fået en ny ven. FN-tiåret er mere kompliceret. Vi skal yde en langstrakt indsats for pladsen på verdenskortet. Vi skal arbejde tværfagligt og strategisk for at tilegne os viden med eksportpotentiale. Vi skal afsætte penge til noget, der ikke er garanteret en plads i medierne. Og vi kender ikke de mennesker, som for alvor har brug for, at vi tager tiåret alvorligt – dem, der enten lever et andet sted på kloden eller et stykke ude i fremtiden.

Boks 2

Artiklen har været bragt som kronik i Information weekend 6.-7. august 2005

På overfladen synes dansk uddannelse muligvis at være bæredygtig, da de mennesker, der er kommet ud af uddannelsessystemet, har skabt et velfærdssamfund med gode og bæredygtige livsbetingelser. Spørgsmålet er dog, om et samfund, der sætter økologiske fodspor, der er langt tungere, end jorden kan bære, kan betegnes som bæredygtigt.

Ansvarlighed

Et andet spørgsmål er, om Danmarks nuværende uddannelsespolitik skaber grobund for bæredygtig udvikling. Vægten ligger på markedsmekanismer, testning og præcise indlæringsmål, mens forudsætningen for bæredygtig udvikling

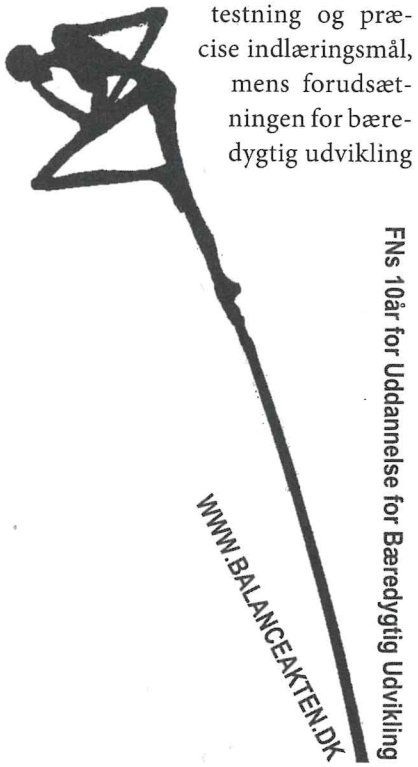

er holdninger som respekt, tolerance og empati. Det er umiddelbart svært at se, hvordan de generationer, der uddannes til konkurrence, selvrealisering og forbrug, samtidig skal udleve begrebernes modsætning.

Hvis dansk uddannelse skal internationaliseres, er vi nødt til at tage de internationale aftaler alvorligt. Og hvis dansk uddannelse skal globaliseres, er vi nødt til at uddanne folk til at kunne se sig selv, fremmede folkeslag og fremtidige generationer i øjnene. I et bæredygtigt samfund tænker virksomhederne ikke kun på miljøregnskaber og social ansvarlighed i forbindelse med branding. I et bæredygtigt samfund aktiveres borgernes medmenneskelige refleksion og respekt ikke kun, når medierne appellerer til dårlig samvittighed. I et bæredygtigt samfund sparer man ikke kun på energien for at spare penge. I et bæredygtigt samfund er det ikke natio-nale fag som dansk, europæisk historie og kristendom, der dominerer. I et bæredygtigt samfund er miljøundervisning ikke et fag, men en grundlæggende værdi. I et bæredygtigt samfund manifesteres det sociale ansvar og det menneskelige ansigt ikke i tests fra en usynlig statsmagt. I et bæredygtigt samfund laver medierne ikke kun journalistik i en forenklet national diskurs.

Balanceakt

I et bæredygtigt samfund, som Familien Danmark gerne vil være, har man helt ærligt ikke råd til at passe på en magtfuld faderfigur, hvis man ikke har råd til at passe på moder jord…

Under titlen »Balanceakten« har Økonet i samarbejde med billedhugger Jens Galschiøt skabt et skulpturelt symbol for tiåret. I tråd med de udfordringer, der knytter sig til Uddannelse for Bæredygtig Udvikling, synes de svajende bronzefigurer på toppen af 5-20 meter høje kulfiberstænger at være i konstant fare for at falde ned – med mindre de forstår og formår at kompensere for ubalancen.

Balanceakten kunne ses ved havnefronten i Hellerup fra den 5.-7. august (og på Kongens Nytorv som blikfang for Artville), hvor Artville slog dørene op til kunstfest.

Inspiration til undervisning!
www.ubuportalen.dk

ØKOLOGISK RYGSÆK

foto_Jacob Sørensen

Vi ved at bilen forurener, når den kører. Vi ved, at mobiltelefonen forurener, når vi smider den i skraldepanden, men vi ved meget lidt om den omfattende forurening, der knytter sig til produkternes fremstilling – det der kaldes produkternes rygsæk.

NOAHs forlag har lavet et nyt undervisningsmateriale om produkternes skjulte miljøbelastning. Materialet henvender sig til 8.-10. klasse, 1. g (NVG) og lignende niveauer. I et praktisk og teoretisk forløb om økologisk rygsæk gør undervisningsmaterialet det muligt for eleverne at vælge dagligdagsting – en cykel, en kaffemaskine, en stol – skille tingene ad i materialedele, selv identificere materialerne og endelig beregne produktets økologiske rygsæk. For en lille klipsemaskine er rygsækken f.eks. 17 kg. En naturlig forlængelse af forløbet er en diskussion af, hvordan disse meget store rygsække kan gøres mindre.

Materialet omfatter en elevbog, en bog til læreren og en cd-rom med bl.a. debatoplæg, baggrundsartikler og PowerPoint-præsentationer.

Materialet bestilles på:
NOAH tlf. 35361212 man.-fre. kl. 10-14
email: noah@noah.dk

BESØG DE DANSKE SVIN

Forårets store svineskandale, hvor 97 svin mistede livet under en transport, fik bragt de danske landbrugsdyr i medierne. Opmærksomheden var særligt rettet mod dyretransporter og generel dyrevelfærd. Den efterfølgende debat fik de fleste til at overveje deres egen holdning til, hvordan man bør drive landbrug. En passende afslutning på debatten kunne være at besøge én af Danmarks 70 økologiske besøgsgårde. Besøgsgårdene afholder sommeren igennem arrangementer, som spænder lige fra foredrag om økologisk landbrug til "klappe-dyr- arrangementer" og rundvisning i staldene. Besøgsgårdene er fordelt over hele landet og tager imod besøgene i grupper på op til 10 personer.

Mere information kan findes på: www.alt-om-okologi.dk/besoeg/

text_Stephan Wiener og Karen Riisgaard

Miljøsk nr. 40 september 2005
ISSN 1395-489X
Oplag 1000 eksemplar.

Miljøsk udgives af Miljøbevægelsen NOAH og henvender sig til alle, der synes, at ødelæggelsen af miljøet er en alvorlig sag. Miljøsk samler op på nyhedsmediernes miljødebat og bidrager til den visionære diskussion af, hvilken vej udviklingen på miljøområdet kan og bør tage. Artikler i Miljøsk giver ikke nødvendigvis udtryk for Miljøbevægelsen NOAHs holdning.

Udgiver
Miljøbevægelsen NOAH | Nørrebrogade 39, 1.tv
2200 København N. | Telefon: 35 36 12 12
Telefax: 35 36 12 17 | E-mail: Noah@noah.dk
Hjemmeside: www.noah.dk | Postgiro: 5 56 00 39

Redaktion og layout
Berit Lypart, Janne Mulvad Jeppesen, Karen Riisgaard, Pernille Blom Skau Hansen, Anders Knudsen, Mads Sønnegaard Poulsen, Stephan Wiener og Dan Boding-Jensen (ansv.).

Redaktionskomité
Henrik Wejdling, la Brix Jensen, Lennart Emborg, Ann Vikkelsø, Jens Hedelykke Pedersen og Lis Husmer.

Abonnement og løssalg
Miljøsk udkommer fire gange om året. Abonnement og løssalg ved henvendelse til NOAH på telefon 35 36 12 12. Årsabonnement (4 numre): 195,- kr. Virksomheder, institutioner o. lign.: 335,- kr. Løssalg, 50,- kr. pr. nummer. Ældre numre kan købes, så længe lager haves. Klassesæt á 30 stk. (samme nummer) kan købes for 250,- kr. ekskl. porto.

Flytning og reklamation
Meddelelse om flytning og reklamationer vedr. leveringen bedes rettet til NOAHs sekreteriat.

Tryk
Tryksager er mærket med det nordiske miljømærke Svanen. Licensnr. 541 072. Det garanterer officielle miljøkrav udfra tryksagens livscyklus. Trykt med planteolie-farver på miljøgodkendt FSC papir af Svenborg Tryk. Tryksagen kan genbruges. ISO 14001 miljøcertificeret.

Skriv til Miljøsk!
Miljøsk modtager gerne relevante artikler og kommentarer fra læserne. Kontakt redaktionen og få et eksemplar af vores skrivevejledning. Eftertryk er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Forsidefoto
© Radu Razvan | Dreamtime.com

Afsender:
NOAH
Nørregade 39, 1 TV
2200 København N

91596 ARC 707
CARSTEN PEDERSEN
LILLERUPVEJ 32
8410 RØNDE

POST B
PP DANMARK
8410 o 9/22 1

NY UDENPÅ – DEN SAMME INDENI

Du sidder med en helt ny udgave af Miljøsk – med et mere moderne layout, der giver bedre plads til artiklerne. Men selv om vi har ændret layoutet, har vi ikke ændret indholdet – Miljøsk er stadig tidsskiftet for alle, der bekymrer sig om miljøets tilstand og vil følge med i miljødebatten.

EN GAVE TIL DIG

Gi' 2 numre af Miljøsk væk!

Vi vil gerne have Miljøsk ud til endnu flere miljøinteresserede læsere. Derfor giver vi vores abonnenter en gave – nemlig muligheden for at forære to numre af Miljøsk til en ven eller et familiemedlem, som kunne have glæde af at læse Miljøsk. Du skal blot udfylde nedenstående talon med dit navn, din adresse og dit abonnementsnr., samt navn og adresse på ham/hende, vi skal sende bladene til.

I NÆSTE NUMMER AF MILJØSK NR. 41: TEMA

BYG BEDRE – OM BÆREDYGTIG BYGGERI

☐ **Ja tak** jeg vil gerne forære to numre af Miljøsk væk!

Husk porto

Navn _____
Adresse _____
Postnr. _____ By _____
Abonnementsnr. _____

Modtager af gaven:
Navn _____
Adresse _____
_____ By _____

NOAHs Sekretariat
Nørrebrogade 39, 1.tv
2200 København N

www.svendborgtryk.dk

Miljøsk
TIDSSKRIFT OM MILJØ OG SAMFUND